חב"ד
כל הלב לכל אחד

מצילים את עם ישראל

מבצע ענק לזיכוי רבבות יהודים בהנחת תפילין

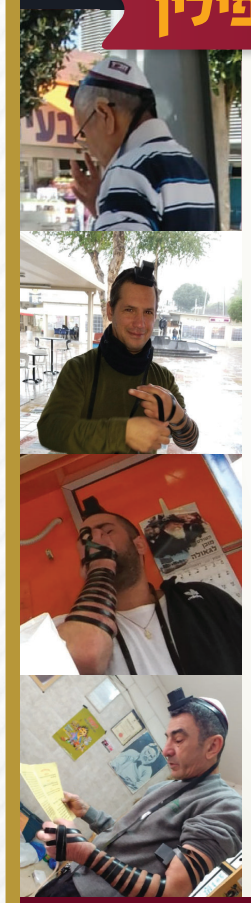

עכשיו, כשכל אחד ספון בביתו בציפייה לגאולה,
וגם עמדות הנחת התפילין עומדות שוממות

אנו יוצאים בקמפיין ארצי להנחת תפילין, איש איש בביתו

במסגרת הקמפיין המתקיים בחסות 'קרן מרומים', נתייצב
ברשת האינטרנט המגיעה לכול בית ונעודד יהודים להניח תפילין.
לצורך כך, גייסנו עשרות 'ידוענים' - אנשים מפורסמים, שתמונתם
מניחים תפילין תתפרסם תוך שהם קוראים לכולם להניח תפילין!

המעשה הוא העיקר
הצטרף גם אתה!

בזמנים כתיקונם ודאי היית מתגייס
לעמוד בעמדת תפילין ולזכות יהודים.

עכשיו תעשה זאת בכפליים!

התקשר למכריך, פנה אליהם באמצעות הודעות
ברשתות השונות ועודד אותם להניח תפילין

ותחבר אותם לקמפיין הארצי.

מצורף גם לשבועון כפר חב"ד

ב"ה • ערב שבת קודש חול המועד פסח • ט"ז בניסן התש"פ

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י **מליובאוויטש**
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

התקשרות

א'שמ"ב

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפרשת־השבוע
• הלכות, מנהגים וטעמיהם • חדש! ביאורים בפרק קי"ט
• סדר העבודה • ניצוצות • סוגיות בתורת רבינו • זמנים •
יומנים ותאריכי חב"ד

צעירי אגודת חב"ד
חב"ד
כל הלב לכל אחד

כמה דרגות בדין הנס (נסמן בנ"כ השו"ע או"ח סרי"ח), והן:
נס שנעשה לרבו. אבל שייכות רב ותלמיד הוא בשכל וחב"ד.
נס שנעשה לאביו. אבל שייכותו עם אביו הוא רק בלבוש הנפש וכו' ולא בעצם הנשמה (ראה בכתהאריז"ל שהובאו בתניא ספ"ב).
נס שנעשה לעצמו. אבל בזה צריך לדאוג שמא ניכו לו מזכויותיו (שבת לב, א) ובמילא אין השמחה שלימה.
נעלה על כהנ"ל בפרטים הנ"ל הוא נס שנעשו לרבי שלו. שנשמת החסיד היא פרט מנשמת הרבי הכללית, והשמחה היא במילואה כמובן.

(אג"ק ח"ג ע' קלג)

4 > דבר מלכות • 8 > משיח וגאולה • 9 > ניצוצי רבי • 12 > סוגיות בתורת רבינו •
15 > ממעייני החסידות • 18 > סדר העבודה • 20 > עת לדעת •
26 > ביאורים בפרק קי"ט • 27 > לוח השבוע

זמני השבוע

תאריך	עלות השחר: 120 ד' לפני הזריחה	עלות השחר: 72 ד' לפני הזריחה	זמן: ציצית ותפילין	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה	צאת הכוכבים
ו', ט"ז בניסן	4.12	5.04	5.26	6.25	9.28	12.42	1.14	7.06.4	7.31
ש"ק, י"ז בניסן	4.11	5.02	5.25	6.24	9.28	12.42	1.14	7.07.1	7.32
א', י"ח בניסן	4.09	5.01	5.24	6.23	9.27	12.42	1.14	7.07.8	7.32
ב', י"ט בניסן	4.08	5.00	5.22	6.21	9.26	12.42	1.14	7.08.5	7.33
ג', כ' בניסן	4.06	4.58	5.21	6.20	9.25	12.41	1.14	7.09.1	7.34
ד', כ"א בניסן	4.04	4.57	5.20	6.19	9.25	12.41	1.13	7.09.8	7.35
ה', כ"ב בניסן	4.03	4.56	5.18	6.18	9.24	12.41	1.13	7.10.5	7.35
ו', כ"ג בניסן	4.01	4.54	5.17	6.17	9.23	12.41	1.13	7.11.2	7.36

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים: הדה"נ	ירושלים: צה"ש	תל-אביב: הדה"נ	תל-אביב: צה"ש	חיפה: הדה"נ	חיפה: צה"ש	באר-שבע: הדה"נ	באר-שבע: צה"ש
שבת חוה"מ פסח	18:29	19:43	18:45	19:45	18:36	19:45	18:46	19:45
שביעי של פסח	18:32	19:46	18:47	19:48	18:39	19:49	18:49	19:48
שמיני	18:34	19:48	18:49	19:51	18:41	19:51	18:51	19:50

צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק ת"ו • יו"ר: הרב **יוסף־יצחק הכהן אהרונוב**
מערכת: **לוי־יצחק שייקביץ**, **יוסף־יצחק אולידורט**, **אליהו קנניג**, **אברהם מרינובסקי**
מו"ל: המרכז לעזרי שליחות, ת"ד 1122 כפר חב"ד 6084000
אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il
ISSN 7474-0793 • גיל'ון 1342

לזכות הרה"ח משה מאיר הכהן בן חנה להצלחה רבה ומופלגה בעבודת השליחות מתוך בריאות איתנה והרחבה

הרה"ג רז"ש דבורקין ע"ה למעשה. מותר[45] לעשות שידוכים וסעודת-שידוכים בלא ריקודים, מחולות וכלי-זמר.

מותר לערוך סעודות-רשות, אבל בלי "ריקודים, מחולות ושמחות יתרות"[46]. אין להקל בזה בערב שבת-קודש ובמוצאי שבת-קודש יותר מבשאר ימי השבוע.

עם זאת, נהגו להתוועד ולזמר ניגונים חסידיים בפה ואף ברשמקול, ואף ה'מחולות' שבהתוועדות אין אוסרים[47]. הכנסת ספר-תורה מתירים גם בתופים ובמחולות, כנהוג[48].

תספורת: על-פי האריז"ל[49], אין מסתפרים, גם בעלי ברית, ואפילו בל"ג בעומר, עד ערב שבועות. נהוג לחנך בעניין זה גם את הקטנים[50].

תספורת מצווה לבני שלוש: אלה שיום-הולדתם חל עד ל"ג בעומר - יעשוה בל"ג בעומר[51] (ואם אפשר - במירון), ואלה שנולדו אחריו - בערב חג השבועות, אבל אין להקדים התספורת לל"ג בעומר לפני מלאות שלוש שנים[52].

אם הגיע הילד לגיל זה לפני הפסח, אין לדחות התספורת (והתחלת החינוך) עד ל"ג בעומר, ולכל היותר יכול לסיים התספורת בל"ג בעומר[53].

את שאר ענייני חינוך הילד (להרגילו בנשיאת טלית-קטן, ברכות-השחר, ברכת-המזון וקריאת-שמע שעל המיטה) יעשו כבר בהגיעו לגיל שלוש[54].

נשים: מותר לאשה לספר בימי הספירה את השערות היוצאות מחוץ לכיסוי-הראש ואינה יכולה לכסותן[55]. מריטת שער הגבות, הריסים והרגליים אינה נחשבת תספורת[56].

"שהחיינו": נוהגים שאין מברכים "שהחיינו" (מלבד על פדיון-הבן ובכל דבר שעלולים להחמיץ[57]) בימי הספירה. אך בשבת ובל"ג בעומר - מברכים[58].

מלאכה: נוהגים אנשים ונשים שלא לעשות מלאכה כל ימי הספירה משקיעת החמה ואילך, עד לאחר הספירה[59] (וזו סיבה נוספת שגם הנשים יספרו ספירת העומר).

רפואה: "ובפרט שנמצאים אנו בימים שבין פסח לעצרת, זמן מסוגל לרפואת הגוף ובריאות, כמבואר בספרים"[60].

נסיעות: אין להימנע מנסיעות וטיולים בימי ספירת-העומר[61].

45) ערוך-השולחן שם ס"ב, והמקורות שצויינו בס' 'בין פסח לשבועות' עמ' רפה.
46) שו"ע אדמוה"ז שם סו"ס א.
47) הגרש"ז גרליק ז"ל, ע"פ דיוק הלשון הנ"ל "ושמחות יתרות".
48) כמפורש בסוף שיחת ש"פ אמור תנש"א – סה"ש ח"ב עמ' 534. 'בין פסח לשבועות' עמ' רפו. וראה בירור בנושא ב'התקשרות' גיליון רמו עמ' 19.
49) אגרות הרמ"ז סי' ב, הובא בשערי תשובה סו"ס תצג. וע' 'אוצר' ס"ע רפג.
50) 'בין פסח לשבועות' עמ' רמ.
51) לקוטי-שיחות ח"ז עמ' 349.
52) אג"ק ח"ד עמ' לט.
53) אג"ק ח"ה עמ' כב, וח"ד שם. וראה בכ"ז המובא ב'אוצר' עמ' רנט-רס.
54) כן הורה הרבי בקשר לבין המצרים, אג"ק כרך כד עמ' שנה. ומה שהורה לעשות זאת בל"ג בעומר שבו תספורת נדחית (אג"ק כרך ח עמ' רפט), י"ל הכוונה שיתחילו בזה לפחות מהתספורת (כמו שאפשר להקדים לבישת טלית-קטן, ראה קובץ היכל מנחם ח"ב עמ' כט).
לא נזכרה בעניין זה כלל ההכנסה ל'חדר', כי זו אינה 'אירוע' ואינה חייבת להיעשות מייד בהגיעו לגיל שלוש (והראיה מהכנסת ה'צמח צדק' ל'חדר' ע"י אדמו"ר הזקן רק ממחרת יוה"כ (סה"ש קייץ ה'ש"ת עמ' 67), והכנסת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ל'חדר' בשנת תרמ"ד (סה"מ תשי"א עמ' 168)), אלא נוהגים בכל פרטיה כאשר הילד נכנס בפועל ללמוד בקביעות ב'חדר'.
55) 'בין פסח לשבועות' עמ' רמא. שבח המועדים עמ' 188.
56) 'בין פסח לשבועות' שם.
57) ראה כף-החיים סי' תקנ"א סי"ז.
58) ספר-השיחות תשמ"ט ח"ב עמ' 745. וראה 'אוצר' עמ' רנח.
59) שו"ע אדמוה"ז סו"ס תצג. ומסיים שם "ואותן הנשים שאינן סופרות, אפשר שיש להן לשבות ממלאכה כל הלילה".
60) אג"ק כרך טו עמ' ק, ובכ"מ.
61) שו"ת מנחת-אלעזר ח"ד סי' מד, 'דרכי חיים ושלום' סי' תרכז (וכתב שאדרבה, ימים אלו הם ימים מוצלחים לנסיעה). וכ"כ הגר"ע יוסף ב'קול סיני' אייר-סיון תשל"א (בין פסח לשבועות ס"פ טו. נטעי-גבריאל פסח ח"ג פנ"ו סי"ד, עיי"ש).

לזכות
אנשי החסד הדגולים
הרה"ח ר' **אברהם משה דייטש** והרה"ח ר' **גבריאל גופין** שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' **זלמן יודא** ור' **יוסף יצחק**,
בני הרה"ח ר' **שלום ישעי'** ע"ה **דייטש**

כוסות שלפי-ערכו או שישתה רוב כוס וכיוצא בזה[32].

"בארץ-ישראל אוכלים סעודת משיח (ושותים ארבע כוסות) בשביעי-של-פסח"[33]. למעשה, עורכים בדרך-כלל את הסעודה לאחר תפילת מנחה.

נוהגים לערוך סעודה זו ברוב עם, ומנגנים ניגוני רבותינו נשיאינו ועל-פי הסדר שהורה הרבי בהתוועדויות דראש-השנה. לפני כל ניגון מכריזים שם בעל הניגון. ניגון ג' תנועות (להבעש"ט, הרב המגיד ואדמו"ר הזקן), א-לי אתה (אדמו"ר הזקן), ניגון מקהלת אדהאמ"צ (אדמו"ר האמצעי), ימין ה' (הצמח-צדק), לכתחילה אריבער (מהר"ש), ניגון הכנה (הרש"ב), הבינוני (הריי"צ), אתה בחרתנו / הוא אלוקינו / הושיעה (הרבי), ניגון הקפות (הרלוי"צ - אביו של הרבי)[34].

צבאות ה': בשנת תש"מ הורה הרבי לערוך כינוסים ומסיבות לילדי ישראל שלפני גיל מצוות (בנים לעצמם ובנות לעצמן) בארץ-הקודש ובחו"ל בשביעי-של-פסח, להסביר להם את משמעות יציאת מצרים ומסירת-נפשם של ישראל אז לעבור בים כדי להגיע למתן-תורה, מה שהביא את בקיעת הים ועד למתן-תורה, וכדאי ונכון לקשרם עם סעודת משיח, ועל-ידי זה מחזקים קיום העולם וממהרים את קץ הגלות[35].

יום חמישי

כ"ב בניסן - איסרו-חג[36]

אין מתענים, ומרבים קצת באכילה ושתייה[37].

32) 'התוועדויות' תשמ"ח ח"ג, עמ' 173.

33) סה"ש תנש"א ח"א עמ' 444 הערה 77. לקוטי-שיחות כרך כב עמ' 218. ועוד.

34) לאחרי זה היו מנגנים בסוף ההתוועדויות הגדולות (למעט השנים תשמ"ו ואילך): ניגון הכנה, ד' בבות [אבל ניגון זה הפסיקו לנגן לפני הרבי לאחרי כ"ד טבת תשמ"ט, ראה 'התקשרות' גיליון תקל"ז עמ' 14 וגיליון תקצ"ה עמ' 18], ניע זשוריצי.

35) לקוטי-שיחות, שם, עמ' 217.

36) **בחו"ל – אחרון-של-פסח**. מהדרין לאכול 'שרויה' בסעודות הלילה והיום. בנטילת מים אחרונים – שוב מעבירים המים על השפתיים כבכל השנה. הדלקת הנרות – רק אחרי צאת הכוכבים, ומברכת "להדליק נר של יו"ט" בלבד. בשחרית מוציאים שני ס"ת (ואומרים י"ג מידות פ"א, רבש"ע וכו'). בראשון קוראים לה' עולים בפ' ראה "כל הבכור", ח"ק, ובשני מפטיר כדאתמול. הפטרה "עוד היום...". הזכרת נשמות. אחרי מנחה – סעודת משיח. למחרת – איסרו-חג.

37) שו"ע אדמוה"ז סי' תכט סי"ז. לוח כולל-חב"ד.

עד אחרי ראש-חודש אייר, אין אומרים תחנון 'א-ל ארך אפים'[38] ו'למנצח... יענך'[11].

כינוס תורה: כ"ק אדמו"ר "הנהיג, זה כמה שנים, שבהמשך ובסמיכות לחג הפסח[39] יארגנו 'כינוס תורה', מיד לאחר החג ובאופן שיוכלו להגיע אליו גם מרחוק, שבו כמה וכמה שקלא וטריא ומפלפלים בדברי תורה, כי בהמשך לחג הפסח מתחיל מחדש העניין ד'משה קיבל תורה מסיני' תורה שבכתב ותורה שבעל-פה וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, וממילא זהו הזמן המתאים להוסיף בלימוד התורה...

"וכדי להוסיף בזה, כדאי לעורר יהודים בכל מקום ומקום האפשרי, שדבר נכון וטוב מאוד שיערכו 'כינוס תורה' בימים אלו בשבוע זה, או על-כל-פנים בשבת הבאה, או בימים שלאחרי זה (בכל מקום - לפי תנאי המקום והזמן). ובמקומות שעורכים כבר כינוס תורה - יוסיפו בזה, בכמות ובאיכות...

"תכלית הכינוסים היא גם 'והעמידו תלמידים הרבה', ואחד האמצעים להבטיח זאת הוא על-ידי הדפסת הנאמר בכינוסים ('בקלף נאה ודיו נאה')"[40].

מנהגי ימי הספירה

נישואין: אין נושאים נשים בין פסח לעצרת, לפי שהם ימי דין ומתאבלים בהם על עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו בימים אלו[41].

בדבר נישואין בל"ג בעומר - "יש לעשותם ביום ל"ג בעומר ולא בלילה, אור לל"ג בעומר"[42].

בדבר נישואין בשלושת ימי הגבלה[43] **- בשנים עברו**[44] **העדיף הרבי לדחות זאת לאסרו-חג, אך בשנים האחרונות כשביטל את ההגבלות שבתאריכים כידוע, התיר והסכים לערוך נישואין אז, וכן הורה**

38) שמאז תשל"ה גם הוא תלוי בתחנון (ראה שיחת ו' תשרי תשל"ה. 'אוצר' אלול-תשרי עמ' קסו. 'התקשרות' גיליון שכט).

39) וגם לחג-השבועות וחג-הסוכות.

40) סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 411-413.

41) שו"ע אדמוה"ז סי' תצג ס"א.

42) ע"פ אג"ק כרך ח עמ' שיח. ישתדלו לגמור את החופה והסעודה לפני ליל ל"ד, אך אם אירע שנתאחרה הסעודה, וי"א אף החופה, יכולים לעשותה בלילה – בין פסח לשבועות עמ' רעח, נטעי-גבריאל הל' פסח ח"ג עמ' ריז וש"נ.

43) כצ"ל ע"פ שו"ע אדמוה"ז שם ס"ה. ראה אג"ק ח"ט עמ' מו וב'התקשרות' גיליון תסד עמ' 19.

44) אג"ק כרך ח הנ"ל.

להפיח חיים ביהודים 'יבשים' | שבת חול המועד

ישנם הטוענים שאין כל תועלת בהפצת התורה והמעיינות חוצה ביחס ליהודים שנמצאים ב'חוצה' - במצב שרב בישראל פוסק שהם בבחינת **'עצמות יבשות'** - ללא גידים בשר ועור במובן הרוחני, ועאכו"כ ללא רוח חיים. הם טוענים שלכל לראש יש להכניסם 'בפנים' שיהיו במעמד ומצב של גידים בשר ועור, עד לרוח חיים, ורק אז יוכלו ללמדם את דבר ה'.

נבואת יחזקאל נאמרה "בתוך הגולה" - במצב של גלות בבל, ו"בתוך הבקעה" - במקום ירוד וכו'. בקעה זו הייתה "מלאה עצמות" - יהודים משבט אפרים שעשו היפך רצון ה' עד שהקב"ה בעצמו מעיד עליהם שהם **"עצמות היבשות"** ויתירה מזו - **"יבשות מאוד"**.

למרות כל זאת, מספר יחזקאל הנביא שה' ביקש ממנו להשמיע להם את דבר ה'. הן אמת שאלו "העצמות היבשות" שכן, להיותם תינוקות שנשבו אין להם מושג בענייני כלל יהדות עד שאינם יודעים אפילו אל"ף-בי"ת...

אעפ"כ אומר הקב"ה: "בן אדם", אַ מענטש ביסטו", יש לך רגש אנושי, ועכ"פ "בן אדם", כלומר, אביך היה "אדם", "אדמה לעליון" - אזי לך ואמור לעצמות היבשות **"שמעו דבר ה'"!!!**

(שבת פרשת אחרי, תו"מ תשמ"ו ח"ג ע' 200)

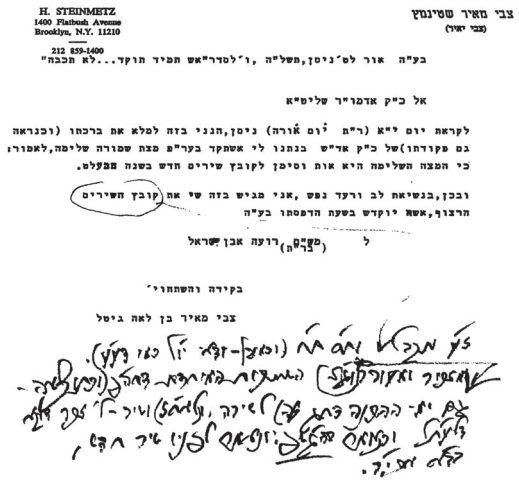

H. STEINMETZ
1400 Flatbush Avenue
Brooklyn, N.Y. 11210
212 859-1400

צבי מאיר שטיינמץ
(מכי ישיר)

בע"ה אור לי' ניסן, תשל"ה, ו'לסדר "אש תפיד תוקד... לא תכבה"

אל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לקראת יום י"א (ר"ח יום אורה) ניסן, הנני בזה למלא את ברכתו (וכנראה גם פקודתו) של כ"ק אדמו"ר בנתנו לי אשתקד בערב"פ מצה שמורה שלימה, לאמור: כי המצה השלימה היא אות וסימן לקובץ שירים חדש בשנה ממעלה.

ובכן, בנשיאת לב ורעד נפש, אני מגיש בזה שי את קובץ השירים הרצוף, אשר יוקדש בשעת הדפסתו בע"ה

ל (מקום) רוצה אבן ישראל

בקידה והשתחוי'

צבי מאיר בן לאה גיטל

מענה למשורר ר' צבי מאיר שטיינמץ, שצירף למכתבו קובץ שירים לכבוד י"א ניסן:

ז"ע [=זה עתה] נתקבל [קובץ השירים] ות"ח ת"ח (וכמובן - ודאי יו"ל [=יוציאו לאור] כמו דע"ע [=דעת עתה]).

וג"ז [=וגם זה] מזכיר ומעורר השייכות המיוחדת דחה"פ [=דחג הפסח] (וכתוצאה מזה - גם ימי ההכנה דחג זה) לשירה. ו(לאח"ז) ושיר - ל' זכר דוקא דלעת"ל וכנאמר בהגש"פ [בהגדה של פסח]: ונאמר לפניו שיר חדש, בב"א אכי"ר [=במהרה בימינו אמן אמן כן יהי רצון].

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ט"ז בניסן ה'תש"פ - כ"ג בניסן ה'תש"פ

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ט"ז בניסן	הל' גניבה פרק ז-ט.	הל' נחלות פרק ב.	מל"ת רמו. רמג.
ש"ק	י"ז בניסן	הל' גזילה ואבידה.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ג.	מל"ת רמה.
א'	י"ח בניסן	פרק ד-ו.	פרק ד.	מל"ת רמז.
ב'	י"ט בניסן	פרק ז-ט.	פרק ה.	מל"ת רסה.
ג'	כ' בניסן	פרק י-יב.	פרק ו.	מל"ת רסו.
ד'	כ"א בניסן	פרק יג-טו.	פרק ז.	מ"ע קצד.
ה'	כ"ב בניסן	פרק טז-יח.	פרק ח.	מל"ת רסט. מ"ע רד.
ו'	כ"ג בניסן	הל' חובל ומזיק.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ט.	מ"ע רלו.

הקב"ה לא מוותר על "העצמות היבשות"

כאשר חסר חלילה ב"אתם דבקים בה' אלוקיכם" אזי חסר ב"חיים כולכם היום", ועל כך אומר הקדוש ברוך "אני מביא בכם רוח וחייתם" • "לא יידח ממנו נדח", גם את המצוי בגלות פנימית קשה ומרה גואל ומחיה הקדוש ברוך הוא • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א

בנבואה על דבר העצמות היבשות נאמר[1]: "כה אמר ה'... הנה אני מביא בכם רוח וחייתם", וכפי שהיה בפועל: "ותבוא בהם הרוח ויחיו ויעמדו על רגליהם חיל גדול מאוד מאוד"[2] - שתי פעמים מאוד, כמבוא גודל העילוי שבזה בליקוטי תורה פרשת שלח[3], בפירוש הכתוב[4] "טובה הארץ מאוד מאוד".

ובהמשך הנבואה[5]: "העצמות האלה כל בית ישראל המה הנה אומרים יבשו עצמותינו וגו'", ועל זה אומר הקדוש ברוך הוא "הנה אני פותח גו' ונתתי רוחי בכם וחייתם וגו'"[6].

והפירוש הפשוט בזה - שהקדוש ברוך הוא מוציא את בני ישראל מהגלות אל הגאולה, שאז יהיו במעמד ומצב ד"וחייתם", כיון שתהיה גאולה שאין אחריה גלות.

וצריך להבין: מדוע צריכים לפעול אצל בני ישראל עניין החיות - "וחייתם" - בה בשעה שבני ישראל נקראים חיים, כמאמר רז"ל[7] "עשרה נקראו חיים... ישראל נקראו חיים"?!

אך העניין יובן מהמשך מאמר רז"ל הנ"ל שמביא ראיה לכך שישראל נקראו חיים - "שנאמר[8] ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום", ומזה מובן, שכאשר חסר בדביקות בקדוש ברוך הוא, אזי חסר בעניין החיות.

וכמסופר בגמרא סוף מסכת ברכות[9] אודות רבי עקיבא ש"היה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה" גם בשעה ש"גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה", בהסבירו זאת על פי משל לדגים שחייבים להיות במים ששם מקום חיותם, ודוגמתו בנמשל, שבני ישראל חייבים לעסוק בתורה "שכתוב בה[10] כי הוא חייך ואורך ימיך"; וכן אמרו רז"ל[11] למה נמשלו בני אדם כדגי הים, לומר לך, מה דגים שבים כיון שעולין ליבשה מיד מתים, אף בני אדם כיון שפורשים מדברי תורה ומן המצוות מיד כו'".

ועל פי זה יש לבאר דיוק הלשון "יבשו עצמותינו" - שהרי כל המשלים בתורה הם בתכלית הדיוק[12] - זהו בהתאם לנמשל ש"העצמות האלה כל בית ישראל המה", וכיון שחיותם של בני ישראל היא בהיותם במים, "אין מים אלא תורה"[13], הרי מובן שהמצב ההופכי הוא

1) יחזקאל לז, ה.
2) שם, י.
3) לח, ג.
4) שלח יד, ז.
5) יחזקאל שם, יא.
6) שם, יב-יד.
7) אבות דרבי נתן סוף פרק לד.
8) ואתחנן ד, ד.
9) סא, ב.
10) סוף פרשת ניצבים.
11) עבודה זרה ג, ב.
12) ראה גם תורת מנחם חלק נד עמ' 202. וש"נ.
13) בבא קמא יז, א.

וראה ב'המלך במסיבו'[22] שמזכיר הרבי את המנהג בארץ-ישראל לילך לשפת הים [והרי שם העיקר הוא אמירת שירת הים!] ולשמוח בשירה וריקודים, ומקשר זאת למנהגנו להיות ניעורים בליל זה. ברוסיה ובפאריז נהגו אנ"ש כבקהילות אחרות, לשפוך מים על רצפת בית-הכנסת ולרקוד עד שיתייבשו המים[23].

היו לומדים כמה שיעורים, נגלה ונסתר. פעם הורה אדמו"ר מהוריי"צ ללמוד בליל זה את המאמר ד"ה 'הים ראה וינוס' שבלקוטי-תורה (טז,ב). ופעם אחרת הורה, ללמוד את המאמר שלאחריו ד"ה 'והניף' (טז,ד)[24].

בשם אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע נמסר, שבשביעי-של-פסח "הישיבה כשלעצמה (=להישאר ער, נוסף על הלימוד) היא גם-כן עניין"[25].

שחרית: חצי הלל. קדיש תתקבל. שיר של יום. מוציאים שני ספרי-תורה, שלוש-עשרה מידות (פעם אחת), ריבונו-של-עולם, ואני תפילתי, ברית שמיה וכו'. בספר הראשון קוראים לחמישה עולים בפרשת בשלח "ויהי בשלח... ה' רופאך".

להלן המילים הנאמרות בנגינה מיוחדת כנהוג, לפי שתי הנוסחאות שהביא ב'אוצר מנהגי חב"ד'[26], רובן בפסוקים שיש בהם שם ה', והחילוקים ביניהן נכנסו כאן בסוגריים מרובעים: מימינם ומשמאלם (השני), ויאמינו בה' ובמשה עבדו, סוס ורוכבו רמה בים, [זה א-לי ואנווהו] אלוקי אבי וארוממנהו, ה' שמו, ימינך ה' תרעץ אוייב, נורא תהילות עושה פלא, [נהלת בעזך אל נווה קדשך], עד יעבור עם זו קנית, ה' ימלוך לעולם ועד, [הלכו ביבשה בתוך הים, (ותען להם מרים...) סוס ורוכבו רמה בים].

בעת קריאת שירת הים - עומדים[15]. מניחים את הספר השני על הבימה ואומרים חצי קדיש. בספר השני קוראים למפטיר "והקרבתם", כבכל ימי חול-המועד (גם בשעת הדחק[27], אין להעלות קטן למפטיר). הפטרה "וידבר דוד"[11].

22) ח"ב עמ' קכט.
23) 'התקשרות' גיליון תנט עמ' 17.
24) 'אוצר' עמ' רטו. בדברי כ"ק אדמו"ר מוהר"ש שבס"ה שם משמע, שגם בליל זה טובלים לפנות בוקר כמו בליל שבועות, ועד"ז בליל הו"ר – 'אוצר' שם עמ' שלג. וע"ע.
25) עמ' ריז.
26) ע"פ 'התוועדויות' תשמ"ה ח"ד עמ' 2334, שערי הל' ומנהג או"ח ח"ב ס"ע רפב.
27) המנהגים ומקורם – ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי עמ' רכא ואילך. (בחו"ל - הזכרת נשמות מחר, באחרון-של-פסח).

הזכרת נשמות[28]: רבותינו נשיאינו נהגו לאחוז בעץ-החיים של ספר-התורה בעת אמירת יזכור. מי שהוריו בחיים, יוצא מבית-הכנסת בזמן הזכרת נשמות. אבל (רח"ל) בשנה הראשונה למיתת אביו או אמו, נשאר בבית-הכנסת אך אינו מזכיר נשמות. בהזכרת נשמות אומרים "בן פלונית". אין אומרים 'א-ל מלא רחמים'.

אומרים 'אב הרחמים'. (יש לקרוא לצעירים לחזור לבית-הכנסת לקראת אמירה זו, כי) גם מי שאינו מזכיר נשמות אומר זאת. אשרי. יהללו. תפילת מוסף.

סעודת משיח

בשמחת-תורה ובאחרון-של-פסח היו מנגנים את הניגון 'הוף קאזאק'[29] של הרה"ק הסבא משפולה.

כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ היה נוהג באחרון-של-פסח להורות שירקדו "ריקוד של משיח" ("משיח'ס טאנץ"), והיו פעמים שגם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הורה כן.

רבינו הבעל-שם-טוב היה אוכל סעודה שלישית ביום אחרון-של-פסח (בחו"ל) והיתה נקראת אצלו "סעודת משיח"[30], משום שביום זה מאיר גילוי הארת המשיח.

מנהג קבוע לשתות ד' כוסות בסעודה זו, הנהיג כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. ארבע כוסות יין, כנגד ארבע כוסות הנחמה שעתיד הקב"ה להשקות את ישראל. מי שקשה לו, ישתה מעט ויוסיף קצת בכל פעם וייחשב לו ככוס נוספת[31].

גם לאחר ארבע הכוסות אפשר לומר 'לחיים', ופשיטא - [שכל זה יהיה] באופן של זהירות משיכרות, חס-ושלום, היפך הציווי והיפך הרצוי, על-ידי זה שיקח

28) רוב המנהגים נסמנו ב'אוצר' עמ' רכט ואילך. לשאלה מדוע הרבי ואנ"ש אין נוהגים כאמור בלוח היום-יום כב ניסן (וממנו בספר-המנהגים ובלוח כולל-חב"ד) "מהדרין לקדש, אח"כ מתפללים תפילת המנחה, ואח"כ סעודת יו"ט", ראה 'אוצר' עמ' רכח.
29) ספר-הניגונים ח"א, ניגון כד. הטעם משום שזהו ניגון של שמחה ונצחון, נקודות המועדים הללו (המלך במסיבו ח"א עמ' קנז) וכן מפני שה'סבא' עסק בפדיון שבויים, השייך לחג הפסח, 'זמן חירותנו' (שם ח"ב עמ' קלו).
30) דהיינו המשכת עניין משיח, המופיע בארוכה בהפטרת היום, בפנימיות, "דם ובשר כבשרו" לקוטי-שיחות כרך ז עמ' 273. וראה ב'אוצר'.
31) שיחת שבת מבה"ח אייר תשי"ז (תורת מנחם חי"ט עמ' 354), וזה בהתאם להאמור בשיחת אחש"פ תשמ"ה סנ"ג שצ"ל ד' כוסות מלאים דווקא, הובא ב'אוצר' שם עמ' רלג, עיי"ש. מאידך, בשיחת אחש"פ תשמ"א, הנחה בלה"ק סל"ג, איתא שהרבי לא שמע שיהדרו לשתות את כל הכוס, ובפרט ששתיית כוס שלם בכל אחד מהד' כוסות עלול לגרום תוצאות בלתי-רצויות, עיי"ש.

קידוש היום: מ'מזמור לדוד', כולו - גם 'על כן'[14] - בלחש, חוץ מ"בורא פרי הגפן", כמובן.
מנחה: קוראים בתורה בפרשת 'שמיני'.

יום ראשון
י"ח בניסן, ג' דחול-המועד

בספר-התורה הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת בוא "קדש לי" (שמות יג,א-טז), הגבהה וגלילה, ובספר השני עולה הרביעי בפרשת פינחס "והקרבתם" כדאתמול, חצי קדיש.

יום שני
י"ט בניסן, ד' דחול-המועד

בספר-התורה הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת משפטים "אם כסף תלווה" (שמות כב,כד - כג,יט), הגבהה וגלילה, ובספר השני עולה הרביעי בפרשת פינחס "והקרבתם" כדאתמול, חצי קדיש.

יום שלישי
כ' בניסן, ה' דחול-המועד

בספר-התורה הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת בהעלותך "וידבר... במדבר סיני..." (במדבר ט, א-יד), הגבהה וגלילה, ובספר השני עולה הרביעי בפרשת פינחס "והקרבתם" כדאתמול, חצי קדיש.

יום רביעי
כ"א בניסן, שביעי-של-פסח

נר יום-טוב: מנהגנו להקדים לכתחילה ההדלקה בערב יום-טוב כמו בערב שבת.

אם לא הדליקה קודם השקיעה, תדליק לפני הקידוש מאש שהודלקה לפני החג.

אין מברכים "שהחיינו" לא בהדלקת הנרות ולא בקידוש. אין מדליקים נר להזכרת נשמות.

שמחת שביעי-של-פסח (ואחרון-של-פסח) גדולה

השקו"ט בזה היא כבכל ענייני שבת: שלום עליכם וכו', והוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ היא לומר זאת, ע"כ. וצע"ק שלא נזכר לאומרה בלחש, כשאר העניינים, בלוח היום יום יט ניסן ובספר-המנהגים עמ' 57 הע' 8 – 'התקשרות' גיליון מה עמ' 26).

14) ספר-המנהגים שם.

מזו של שאר ימי הפסח, כיוון שבו היתה שלימות עניין יציאת מצרים, וההכנה לגאולה העתידה[15], ואז דווקא היתה לידת נשמות ישראל. יש שמסרו בשם הצמח-צדק ששביעי-של-פסח הוא הדרגה ד'כל השביעין חביבין'[16].

בשביעי-של-פסח, שבו מתגלית העצמות בבחינת "חשף ה' את זרוע קדשו", וכל אחד ואחד יכול לקחת ולקבל - יש לייקר כל רגע[17].

תהלוכה: כ"ק אדמו"ר הנהיג זה כמה וכמה שנים, ללכת בשביעי-של-פסח אחר-הצהריים [בארץ-הקודש הולכים בליל שביעי-של-פסח] (וכן בחג השבועות ובשמיני-עצרת) ב'תהלוכה' לבקר את בני-ישראל שבבתי-כנסיות ובבתי-מדרשות בכמה וכמה שכונות, כדי להוסיף בשמחת החג (על-ידי ההתאחדות עם רבים מבני-ישראל שבשאר שכונות), ובפרט על-ידי אמירת דברי תורה ("פיקודי ה' ישרים משמחי לב"), נגלה דתורה ופנימיות התורה[18].

בליובאוויטש ניעורים כל הלילה, עוסקים בלימוד תורה[19] [ומתוועדים]. הניעור כל לילה זה וכיו"ב - אין צריך לקרוא קריאת-שמע שעל-המיטה[20].

* בלקוטי-שיחות[21] נזכר אודות "אמירת שירת הים בשביעי-של-פסח" (אם-כי לא נתפרש מתי), "בשמחה עצומה". והרי כן הוא מנהג ישראל בהרבה קהילות.

15) ספר-המנהגים, מנהגי שביעי-של-פסח, ובנסמן שם. אדמו"ר מהורש"ב עמד כשפניו אל הס"ת, כמובא ב'רשימות' חוברת ה עמ' 25, וכן נהג הרבי. אבל ב'היום יום' העתיק זאת רק בקשר לעשרת הדברות, ולא לשירת הים. וכנראה פרט זה אינו הוראה לרבים.
16) 'המלך במסיבו' ח"א עמ' קנה-ו, וש"נ.
17) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, ע"פ ס' השיחות תרח"ץ עמ' 270.
18) סה"ש תנש"א ח"א עמ' 436 בהערה. 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' ריח (ומציין לס' 'הלכות החג בחג' עמ' 190). כמה נקודות בנושא (מתוך קובץ 'התהלוכה' בהוצאת צא"ח נ.י., ערב שבועות תש"ס), משיחות לא מוגהות: אין לחפש תירוצים להשתמט מזה (ב' דחה"ש תשד"מ); לקחת עמו רק את "בניו שהגיעו לחינוך" ולא את כל בני-ביתו (שם); יש זכות מיוחדת לאלה שהלכו למקום רחוק דווקא (ב' דחה"ש תשמ"ג); מכל פסיעה ופסיעה נברא מלאך (ב' דחה"ש תשכ"ח); לא להסתיר מניין באים, בשליחות הרבי, לדבר בהרחבה ושלא להתפעל מאף אחד (אם כי יש להיזהר שלא לפגוע באף אחד, ודברי חכמים בנחת נשמעים) (ש"פ ניצבים תש"י); כשאין מניחים לדבר, אין צריך להתפעל ולהתייאש, אלא צריך למצוא עצות ותחבולות שירשו לו לדבר (אחש"פ תשי"ב); בכל מקום ומקום שאליו מגיעים, אומרים ד"ת מתורת החסידות (תשד"מ), ענינים קלים (ר"ד ו' טבת תשי"ב); יש לשמח יהודים, ולעוררם בכל ענייני יהדות, כולל חיזוק האמונה בביאת המשיח (תשמ"ו).
19) ספר-המנהגים, שש"פ. 'אוצר' עמ' ריד.
20) משא"כ בלילה רגיל – ראה סה"ש תרצ"ו עמ' 1, תש"ב עמ' 100.
21) ח"ז עמ' 270 ואילך.

באופן של יובש - "יבשו עצמותינו", "עצמות היבשות".

ב

ובפרטיות יותר: "יבשו עצמותינו" - מורה על מעמד ומצב שיהודי רחוק מן התורה, שהיא חיותו, כמו דג שחיותו היא מי הים.

ועניין זה אצל כל אחד לפי ערכו: יש כאלה שעבורם מספיק "פרק אחד שחרית ופרק אח ערבית", כדברי הגמרא במסכת מנחות[14]: "אפילו לא שנה אדם אלא

וצריך להבין: מדוע צריכים לפעול אצל בני ישראל עניין החיות - "וחייתם" - בה בשעה שבני ישראל נקראים חיים, כמאמר רז"ל "עשרה נקראו חיים... ישראל נקראו חיים"?!

פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצוות לא[15] ימוש גו' יומם ולילה"; ויש מי שלומד תורה כמה שעות במשך היום, אלא שמבטל רגע אחד מלימוד התורה, ובגלל זה נאמר עליו[16] "כי דבר ה' בזה גו' הכרת תכרת וגו'" - היפך החיים - בעולם הזה ובעולם הבא. אבל עצם השייכות של יהודי ללימוד התורה היא אצל כל בני ישראל בשווה.

וזוהי המעלה שבלימוד תורה לגבי קיום המצוות - שבנוגע לקיום המצוות יש חילוקים בין אנשים לנשים, כהנים לויים וישראלים, מה שאין כן בנוגע לתורה אין חילוקים, כי, גם נשים, אף שאינן חייבות בלימוד התורה מד מצוות תלמוד תורה, הרי "גם הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן... וכל מצוות עשה שאין הזמן גרמא וכל מצוות לא תעשה"[17], ועל אחת כמה וכמה שאין חילוקים בין כהנים לויים וישראלים, שהרי גם ישראלים לומדים הלכות כהונה, וכן כהנים לומדים הלכות תרומה ופדיון בכור, אף שלא נתחייבו בזה.

14) צט, ב.
15) יהושע א, ח.
16) שלח טו, לא. וראה סנהדרין צט, סע"א. תניא פרק א.
17) הלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן סוף פרק א. וש"נ.

והעניין בזה - כמבואר בספרים[18] שרמ"ח מצוות עשה הם בדוגמת רמ"ח איברים, שבהם יש חילוקים מן הקצה אל הקצה, מהראש ועד לרגל; ואילו התורה - נוסף על היותה אחת מרמ"ח מצוות עשה, ומצד זה יש חילוקי מדרגות באופן חיובי לימוד התורה, ועד שנשים פטורות ממצוות לימוד התורה - הרי היא בדוגמת הדם הממשיך חיות על ידי מרוצתו בכל האיברים בשווה.

ולהעיר, שכללות העניין של לימוד תורה נוגע במיוחד בזמן הגלות, כמובן ממאמר רז"ל[19] "מצינו

שוויתר הקדוש ברוך הוא על עבודת כוכבים ועל גילי עריות ועל שפיכות דמים, ולא ויתר על מאסה של תורה, שנאמר[20] על מה אבדה הארץ... על עזבם את תורתי";

ובזה גופא - כפי שמפרש רבינו יונה[21] בדברי הגמרא[22] ש"לא היו מברכים בתורה תחילה", ש"וודאי היו עוסקין בתורה תמיד... (אלא) שלא הייתה התורה חשובה בעיניהם כל כך עד שיהא ראוי לברך עליה", והיינו, שלימוד התורה צריך להיות מתוך הכרה בחביבות התורה המודגשת בנוסח ברכת התורה (ללא השכלות עמוקות, אלא בפשטות): "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" (ולא בגלל שלא הייתה לו ברירה אחרת, כיון ש"החזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא קיבלוה"[23])", ומסיימים: "נותן התורה" (לא כמו בתחילת הברכה "נתן", לשון עבר, אלא "נותן"), לשון הווה[24], כיון שהקדוש ברוך הוא למעלה מהזמן, וכן התורה היא למעלה מהזמן.

18) ראה ליקוטי תורה במדבר יג, א. ובכ"מ.
19) פתיחתא דאיכה רבה ב. ירושלמי חגיגה פרק א הלכה ז.
20) ירמיה ט, יא-יב.
21) הובא בר"ן.
22) נדרים פא, א.
23) עבודה זרה ב, ב.
24) ראה של"ה כה, א. ליקוטי תורה תזריע כג, א. ובכ"מ.

אמנם כאשר חסר בשייכות של יהודי עם התורה, הרי זה מעמד ומצב ש"יבשו עצמותינו" - "עצמותינו" דייקא, שהרי גדר של "איבר" הוא שיש לו עצם[25] וכאשר חסר בעניין החיות שנמשך על ידי הדם, שהו עניין התורה, הרי זה מעמד ומצב ש"יבשו עצמותינו".

ג

ויש להוסיף ולבאר הדיוק שבפרטי העניינים שבהמשך הכתוב (לאחרי "יבשו עצמותינו") - "אבדה תקוותנו נגזרנו לנו":

ובהקדים - שגם כאשר יהודי נמצא במעמד ומצב

גם כאשר יהודי נמצא במעמד ומצב ש"יבשו עצמותינו", אין זה כמו דג שפורש מן הים שחשוב כמת לאחרי שנמצא מחוץ למים משך זמן ששוב לא יועיל שיחזירוהו למים[26] - אצל יהודי לא שייך מצב כזה, כיון שיכול לשוב בתשובה, ולא עוד אלא שבשעת החטא גופא "ישראל הוא"[27], כך, שאפילו אם יהודי חי שמונים שנה (יותר אפילו מ"ימי שנותינו שבעים שנה"[28]) מחוץ למים, במעמד ומצב שהוא היפך התורה, יכול לשוב בתשובה, כיון ש"תשובה קדמה (לא רק לאדם החוטא, אלא גם) לעולם"[29], ועד כדי כך, שאפילו "אחר" ש"שמע מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר"[30], היה צריך לשוב בתשובה באופן של "דחק ונכנס"[31].

אמנם, במה דברים אמורים כאשר ישנה אצלו הידיעה

25) ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך אברים בתחילתו (ריש עמ' קיד) וש"נ.
26) ראה עוקצין פרק ג משנה ח.
27) סנהדרין מד, רע"א.
28) תהילים צ, י.
29) ראה פסחים נד, א.
30) חגיגה טו, א.
31) ראה חידושי אגדות מהרש"א שם. וראה גם תורת מנחם חלק כו עמ' 186. וש"נ.

וההכרה שביכולתו לשוב בתשובה, מה שאין כן כאשר חושב שכאשר עברו ריבוי שנים מאז שהתנתק מה"מים חיים" של התורה, שוב אין לו תקווה: "אבדה תקוותנו".

ד

זאת ועוד:

גם כאשר "יבשו עצמותינו" ו"אבדה תקוותנו" - עדיין לא אבוד, כל זמן שנמצאים בין יהודים, שאז בוודאי יימצא יהודי שיקיים את הציווי "ואהבת לרעך כמוך", ויעשה כל התלוי בו להחזירו לתורה ומצוות.

והעניין בזה:

אמרו רז"ל[32] "אכל בי עשרה שכינתא שריא". ומשמעות הלשון היא - שהעניין דשכינתא שריא במעמד עשרה מישראל היא גם כאשר אין עוסקים בתורה ומצוות, וכמפורש באיגרת הקודש[33] "אף שאינם מדברים דברי תורה" (שהרי "עשרה שיושבים ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם"[34] הוא עניין בפני עצמו, ואילו כאן מדובר אודות השראת השכינה אפילו בשעה שאינם עוסקים בתורה ומצוות).

ומבואר בזה[35] - שהתועלת מהשראת השכינה במעמד עשרה מישראל היא, שעל ידי זה נמשך מלמעלה תוספת כח בעבודתו, הרהורי תשובה וכו', והיינו, שאפילו שעד אתמול ואפילו עד הרגע שלפני זה הייתה הנהגתם היפך התורה ומצוות, פועלת השראת השכינה שייפלו להם הרהורי תשובה.

ועוד זאת, שבכל העניינים הנוגעים לרבים, ובלל זה גם עניין הגאולה, הן גאולה כללית, והן גאולה מצרה

32) סנהדרין לט, א.
33) סימן כג (קלו, ב).
34) אבות פרק ג משנה ו.
35) ראה דרך מצוותיך פג, ב. המשך תער"ב חלק א סוף עמ' קכה ואילך.

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת-קודש
י"ז בניסן, ב' דחול-המועד

איסור 'חדש': אסור לאכול 'חדש' אף בזמן הזה עד תחילת ליל י"ז [ובחוץ-לארץ - ח"י] בניסן[1]. יש מחלוקת גדולה בפוסקים אודות תבואת חו"ל[2] (ובפרט כשהגיעה לארץ-הקודש[3]). המנהג העתיק בין חסידי חב"ד היה להיזהר מ'חדש'[4], וכיום רבים נזהרים בזה מכל החוגים. למיטב ידיעתנו, הקמח ומוצריו שבהשגחת הרב לנדא שליט"א, אב"ד בני-ברק, ו'העדה החרדית' בירושלים, נקיים בשנים האחרונות מחשש זה לגמרי.

הדלקת הנר: מברכות 'להדליק נר של שבת-קודש' בלבד. מנחה: אין אומרים 'הודו', אלא מתחילים 'פתח אליהו'[5].

1) שו"ע אדמוה"ז סי' תפט סכ"ט.
2) שם ס"ל. שו"ת צמח-צדק יו"ד סי' שנב. אנציקלופדיה תלמודית ערך 'חדש' (כרך יב, טור תרכב).
3) ראה המובא באנציקלופדיה שם ע"י ציון 89.
4) ברי"ף, רא"ש (לקידושין לו,ב), רמב"ם (מאכלות אסורות פ"י ה"ב) וטושו"ע (יו"ד סי' רצג), פסקו כדעת ר' אליעזר (ערלה פ"ג מ"ט) שאיסור 'חדש' נוהג גם בתבואת חו"ל. ה'עולם' האשכנזים נהגו להקל בזה מדורי-דורות, אך בימי אדמוה"ז כבר היו רבים, ובפרט מהחסידים, שהחמירו בזה (עיין שו"ע אדמוה"ז שם. שו"ת אדמוה"ז סו"ס ו, סו"ס ז וסי' כ. ובשו"ת צמח צדק יו"ד סי' ריח (לח, סע"ד) מביא בשם אדמוה"ז "יש לו צד ליישב מנהג העולם המקילים ב'חדש'..." ומ"מ מסיק "ומ"מ ודאי שכל יר"ש יחמיר לעצמו..."). בקובץ 'היכל הבעש"ט' (ז) תמוז תשס"ד עמ' סו, נדפס "בירור כללי בעניין איסור 'חדש' בחו"ל ומנהג החסידים בזה" ושם מסכם ארבע פסיקות שונות מאדמוה"ז בזה, והביא שאדמו"ר מהורש"ב נזהר מ'חדש' (אולי במצבים מסויימים) ובשם הרה"ח ר"ל שי' גרונר, שהרבי לא הקפיד בזה (וראה דברי אדמוה"ז "שמגדולים בהנהגתם אין למדין אלינו בדינים הנגלות לנו באו"ה כשר ופסול" (מאה שערים עמ' 78. וראה מה שציין ע"ז בס' מגדל עז עמ' שעה)). ואכן בדורות האחרונים לא נזהרו בזה, עד שבשיחת אחש"פ תש"מ (הנחת הת' בלתי מוגה, סעיף עז) נאמר "בפועל אין נזהרין בזמננו ב'חדש'", אף שאומר שאם יימצא מי שנזהר בזה כיום, תע"ב. ולימד זכות על כך, עיי"ש. אבל בשנים האחרונות 'איכשר דרא' בעניין זה.
5) ספר-המנהגים עמ' 25.

קבלת שבת: מתחילים 'מזמור לדוד'[6]. ב'בואי בשלום' אומרים "גם בשמחה ובצהלה"[6], ואין אומרים "ברינה"[7]. וממשיכים כרגיל. ערבית של שבת, ואומרים 'יעלה ויבוא'.

אמירת 'שלום עליכם', 'אשת חיל', 'מזמור לדוד' ו'דא היא סעודתא' - בלחש[8].

שמחה: ביום-טוב - שמחת החג גדולה מבחול-המועד (המותר בכמה מלאכות), ובשבת חול-המועד - גדולה השמחה עוד יותר, ובפרט לנשים, שעול הכנת אוכל-נפש מוטל עליהן[9].

שחרית: חצי הלל. מוציאים שני ספרי-תורה. בספר הראשון קוראים לשבעה עולים[10] בפרשת תישא "ראה אתה אומר אליי" (לג,יב - לד,כו). מניחים את ספר-התורה השני על הבימה ואומרים חצי קדיש; הגבהה וגלילה; בספר השני קוראים למפטיר "והקרבתם" כמו לרביעי דאתמול; הגבהה וגלילה. הפטרה ביחזקאל (לז,א - יד): **"היתה עלי יד ה'". בברכות ההפטרה אין מזכירים יום-טוב, וחותמים ב'מקדש השבת' בלבד. יקום פורקן, אשרי, יהללו, חצי קדיש, מוסף דחול-המועד, עם קרבנות שבת[11].**

אם יש רק ספר-תורה אחד, אין מגביהים אחר חצי קדיש אלא גוללים למפטיר. ומגביהים וגוללים לאחר גמר המפטיר. אולם את החצי קדיש אומרים תמיד אחרי הקריאה שלפני עליית המפטיר.

אחרי אמירת שיעור תהילים היומי[12], [המשניות דאבלים וקדיש דרבנן] - אומרים 'ולקחת סולת'[13].

6) סידור אדמוה"ז.
7) ספר-המנהגים עמ' 26.
8) שם עמ' 28.
9) לקוטי-שיחות כרך יד עמ' 420.
10) נהוג לברך את העולה לתורה (במקום שמברכים אותו) ביום-טוב: "בעבור שעלה... ולכבוד הרגל... ויזכה לעלות לרגל". ולכאורה, כן יש לנהוג גם בשבת-חול-המועד, שגם בה הקריאה היא בעניינא דיומא "לכבוד הרגל".
11) לוח כולל-חב"ד.
12) ע"פ מחזור השלם, לאחר תפילת מוסף.
13) 'התוועדויות' תשמ"ו ח"ג ס"ע 186 (אף שלחם הפנים היה מצה,

תמימות ועדות

הליכה במדבר עניינה 'ביטול' • מדוע מעשיהם של עדי שקר טעונים בושה מיוחדת? • פנינים מתורת רבותינו נשיאינו על פרק התהילים של הרבי

"אַשְׁרֵי תְמִימֵי דָרֶךְ, הַהֹלְכִים בְּתוֹרַת ה'"
(תהילים קיט, א)

תוכנו הפנימי של פסוק זה מכוון ומרמז על יציאת מצרים, כדלהלן:

התורה מספרת (שמות יג, כ) על מסעם של בני ישראל לאחר יציאת מצרים: "ויחנו באיתם בקצה המדבר".

השם 'איתם' מורה על עניין התמימות. במדבר, נעשו בני ישראל 'תמימים', שנאמר (במדבר יד, לה) "במדבר הזה יתמו" (ע"פ זהר פרשת שלח דקס"ג סע"ב). רצונו של הקב"ה היה שיהיו "תמימי דרך", כלומר, יעמדו בתנועה נפשית של 'תמימות' כדי לקבל את התורה, כדברי המכילתא (ר"פ בשלח) "דרך - כדי ליתן להם את התורה שנאמר בכל הדרך אשר צוה... ודרך חיים".

וכן נאמר בתנא-דביה-אליהו (יז) שישראל יצאו ממצרים למדבר כשבאמתחתם חררה (מצה) אחת בלבד, ובכל זאת לא הרהרו אחר דרכיו של הקב"ה, והיו תמימי דרך, וזה לשונו: "כשיצאו ממצרים למדבר, על חררה אחת יצאו, ולא הירהרו אחר דרכיו של הקב"ה ולא אמרו שום דבר, אלא היו תמימי דרך בדבר".

ועל זה אומר במדרש תהלים: "'אשרי תמימי דרך' - זה דור המדבר... פשוטים שבדור. תדע לך, שהיו תמימים. באו לים ואמר להם לירד לים - וירדו. וכן לצאת למדבר - ויצאו. אמר להם לקבל את התורה - וקבלו... לכך נאמר זכר לעולם בריתו, וכן אשרי תמימי דרך".

המדבר מייצג, אפוא, את התמימות - מדריגה שלמעלה מהשגה, והיא בחינת תמימי דרך - ביטול שלמעלה משכל.

וזה שנאמר "ויחנו באיתם **בקצה המדבר**" - שרצונו של היהודי להיות תם אף שלא הגיע עדיין לתכלית התמימות שהיא עניינו של המדבר. ולמרות שלא הגיע לדרגה זו, הוא שואף ומשתדל להתנהג בתמימות, ועל כן נקרא 'איתם'.

(אור התורה פ' בשלח ע' שפא)

"אָז לֹא אֵבוֹשׁ, בְּהַבִּיטִי אֶל כָּל מִצְוֹתֶיךָ".
(תהלים קיט, ו)

כתב הרמב"ם בהלכות עדות (פי"ז ה"ב): "וכיצד מאיימין עליהם... מודיעין אותם כוח עדות שקר **ובשת** המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא".

ויש להבין: בכל האיסורים בתורה לא מצאנו שמודיעים לעדים שתהיה להם **בושת** בעולם הזה ובעולם הבא, ובמה קשורה עדות שקר דווקא לעניין **הבושת**?

ויש לבאר:

מציאותו של יהודי היא עדות על הקב"ה, כמ"ש (ישעיה מג, י, ועוד) "אתם עדי". ועל ידי הנהגה טובה וישרה הוא מעיד על הטוב והיושר של הקב"ה כביכול.

ולכן, דווקא בעדות שקר מאיימים ומזהירים את העדים שלא ישקרו ויגרמו לבושת, משום שבעדותם נעשה **ההפך** מכל עניינו של יהודי - להעיד על הקב"ה, ולכן נעשה **בושת**, משא"כ שאר האיסורים הם עניינים פרטיים.

גדרה של "בושת" הוא חסרון בעניין נפשי. אמנם, בממונו ובגופו לא חסר דבר, אבל אדם בזוי מאבד את כל תוכנו. ולכן עדי שקר מאבדים את כל עניינם ותכנם לאחר השקר.

וזו המעלה שב"הביטי אל כל מצוותיך" היא "לא **אבוש**" - כדי שיהודי יהיה עדות על הקב"ה בשלימות, זה על ידי ידיעתו את כל הלכות המצוות. ומכיוון שהמצוות הן רצון ה', הנה על ידי שרצון ה' נמצא בגילוי בידיעתו של האדם - על ידי זה הוא מעיד בשלימות על הקב"ה.

ולכן מדייק ש"לא אבוש" הוא "בהביטי אל כל מצוותיך" - גם כשיודע את ההלכות הנוהגות בזמן הזה, אמנם, לא יחסר לו מאומה בקיום התורה ומצוות שלו, אך יש לו להתבושש מצד זה שחסר אצלו בעניין עקרי ויסודי בחיי היהודי - "אתם עדי", ידיעת כל ההלכות שבמצוות, ו"אז לא אבוש - בהביטי אל כל מצוותיך".

(תו"מ תשמ"ו ח"ב עמוד 655)

פרטית, הולכים אחר הרוב, והרוב מכריע שתהיה גזרה לטובה, והקדוש ברוך הוא ישפיע טוב בגשמיות וברוחניות, כולל גם - שיערה עליו רוח ממרום וישוב בתשובה.

אמנם, במה דברים אמורים - כשאינו פורש מדרכי הציבור, אבל כאשר פורש מדרכי הציבור, הנה נוסף לכך שזה גופא נחשב לחטא[36], הרי בכך מראה שאינו חלק מהרוב, וכיון שכן, לא תועיל לו הכרעת הרוב, וכמו בדיני ערובות, שהביטול ברוב הוא רק כאשר המיעוט והרוב נמצאים ביחד (במקום, או בידיעת האדם[37]), מה שאין כן כשאינם ביחד, אזי לא מועילה הכרעת הרוב.

וזהו שמסיים בכתוב (לאחרי "יבשו עצמותינו ואבדה תקוותנו") - "נגזרנו לנו", היינו, שמכרית ומפריד את עצמו ופורש מן הציבור, שאז אין שום דבר יכול להועיל לו.

ה

אמנם, גם מי שחטא ועבר את הדרך כו', ועד למעמד ומצב ש"יבשו עצמותינו ואבדה תקוותנו נגזרנו לנו" הנה גם אז אומר הקדוש ברוך הוא "ביד חזקה וגו' אמלוך עליכם"[38], וכמאמר רז"ל[39] ש"הקדוש ברוך הוא מעמיד להם מלך שגזר ותיו קשות כהמן... ומחזירן למוטב", שזהו לפי ש"לא ידח ממנו נדח"[40].

ועל זה נאמר "הנה **אני** פותח וגו' ונתתי רוחי בכם וחייתם" - "אני" דייקא, היינו, שהקדוש ברוך הוא בעצמו מחייה אותו.

וזהו כללות העניין של תחיית המתים, שעל זה אמור רז"ל[41] "**כל** ישראל יש להם חלק לעולם הבא", אפילו אלו ש"אומרים יבשו עצמותינו אבדה תקוותנו נגזרנו לנו".

(משיחת אחרון של פסח ה'תש"ל. תורת מנחם חלק ס עמ' 143 אילך. הנחת השומעים, בלתי מוגה)

36) ראה תענית יא, א.
37) ראה ליקוטי שיחות חלק לח עמ' 61.
38) יחזקאל כ, לג.
39) סנהדרין צז, ב.
40) על פי שמואל ב יד, יד. הלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פרק ד סוף הלכה ג. תניא סוף פרק לט.
41) סנהדרין ריש פרק חלק.

סיכום

בשבת חול המועד פסח מפטירין בנבואת יחזקאל אודות תחיית העצמות היבשות.

הכתוב "יבשו עצמותינו אבדה תקוותנו נגזרנו לנו" מתאר גלות פנימית קשה ומרה:

"**יבשו עצמותינו**" - התורה נמשלה למים, "אין מים אלא תורה". "יבשו עצמותינו" מורה על מצב של יובש וריחוק ממי התורה.

"**אבדה תקוותנו**" - גם כאשר ישנו ריחוק מן התורה הרי עדיין יש תקווה, שכן ניתן לתקן זאת על ידי תשובה. "אבדה תקוותנו" מורה על מצב בו מתייאשים מעשיית תשובה, זהו מצב חמור ביותר.

"**נגזרנו לנו**" - כל עוד מצויים בקרבת יהודים עוד יש סיכוי לתיקון, שהרי, בוודאי יעוררו אותו ויסייעו לו לעשות תשובה, כמו כן, ההימצאות בחברת עשרה מישראל אשר "שכינתא שריא בינייהו" מביאה הרהורי תשובה. אך כאשר "נגזרנו לנו", היינו כאשר החוטא מפריד וכורת את עצמו מן הציבור, זוהי גלות מרה וקשה.

על כך אומר הקדוש ברוך הוא: "**הנה אני פותח... ונתתי רוחי בכם וחייתם**" - הוא אינו מוותר על אף יהודי, גם לא על המצויים בגלות, אשר "אומרים יבשו עצמותינו אבדה תקוותנו נגזרנו לנו", ופועל כי גם הם יעשו תשובה ויחזרו למוטב.

לחדור את ה'כותל' המפסיק

הקב"ה הצית את חומות הגלות!

כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר כמה פעמים, שתקופה זו היא הזמן האחרון של הגלות, ו"הנה זה - משיח - עומד אחר כותלנו".

והעניין בזה:

"כותלנו" - קאי על הכותל המפסיק בין ישראל לאביהם שבשמים, שנעשה על-ידי העוונות, כמו שכתוב "עוונותיכם היו מבדילים גו'".

וזהו "הנה זה עומד אחר כותלנו" - שמשיח כבר נמצא, אלא שהוא "עומד אחר כותלנו", אחר הכותל שאנו הקמנו (על-ידי העוונות), ועלינו רק לשבור את הכותל המפסיק, ומשיח יהיה אצלנו ("האָבן מיר משיח'ן")!

עניין המשיח - התחיל מיד בזמן החורבן, כמאמר הגמרא שכבר בשעת החורבן "נולד מושיען של ישראל". ומאז - הרי כמעט בכל דור ודור ישנו משיח, אלא שהדור לא זכה שמשיח יתגלה.

ונוסף לזה (שמשיח נמצא בכל דור ודור, אלא שהדור לא זכה שיתגלה) - הרי ישנן בפרטיות שנים מסוימות, שעליהם היו "קיצים", וגם בשנים אלו לא זכה הדור שמשיח יתגלה.

וכידוע שהיה הקץ של רש"י שלא זכו שיתגלה בו משיח, וכן הקץ על שנת ת"ח מהזוהר, שגם בו לא זכו שיתגלה משיח.

ועל דרך זה היה המאורע עם שלמה מולכו, שהיה מקובל גדול, ומסר נפשו להתווכח עם ה"אפיפיור" ברומי, ברצונו להביא את הגאולה. אלא שהדור לא זכה לכך, והוא עצמו זכה להישרף על קידוש השם (שבעל ה"בית יוסף" התפלל כל ימיו שיזכה לזה). ונשאר ממנו ספר, וכן "דגל" שתלוי בבית הכנסת (של המהר"ל) בפראַג, שזהו חיזוק לעניין הגאולה.

אלא שכל הנ"ל הוא בדורות שלפני זה, אבל עתה עברנו כבר כל עניינים אלו כו', "כלו כל הקיצין", וכפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שעתה הצית כבר הקב"ה את חומות הגלות ("השם יתברך האָט אָנגעצונדן די גלות וועלט").

על כל אחד לדעת שהדבר תלוי בו. ישנם עדיין "פכים קטנים" שצריכים לבררם, ועל כל אחד לדעת שהכוונה היא אליו - שהוא צריך לברר "פכים קטנים" אלו, ועליו מוטל התפקיד להפיץ את מעיינות תורת החסידות.

ופעולות אלו - ישברו את ה"כותל" המפסיק, ונזכה לביאת משיח בגילוי, למטה מעשרה טפחים.

(תורת מנחם ה'תשי"ד, כרך יא עמ' 161-160)

לא קימעה-קימעה

[...] והגאולה היא כפסק-דין הרמב"ם ש"מיד הן נגאלין", לא קימעה-קימעה, לא שיבקשו את רשותו של אחשורוש, ולא ישאלו אצל מי שיהיה... אז יהיה "יום השם הגדול והנורא"... והוא יבוא ויגאלנו...

(משיחת י"א ניסן תשכ"ב, הנחה בלתי מוגה; שיחה זו נקטעה בבכיות עצומות)

שרו 'ניזוריצי כלופצי', וכשסיימו ציווה לנגן 'האָפ קאָזק', ומחא כפיים זמן רב ובחוזק. התחיל 'נייעט נייעט' והסתובב לכיוון ד"ר אבוחצירה שישרוק, ומיד שרק, והרבי מחא כפיים בחוזקה והייתה שמחה גדולה...

לאחר שסיים, נתן מצות לרב מענטליק עבור 'כינוס תורה'. רחץ ידיו לתפילת מעריב. אחרי תפילת מעריב הבדיל על הכוס, והגביהה ג' טפחים מהשולחן והחזיר את ידיו בצורה ישרה.

לאחר מכן החלה חלוקת 'כוס של ברכה'. בתחילה נתן לרש"ג. היו עסקנים ציבוריים וכיו"ב, וכן שלוחים שנתן להם הרבי בקבוק יין, והיו הרבה שבקשו בקבוק יין והרבי נתן להם (והיו שביקשו לא כל כך בחוזק ולא קיבלו...) וכן היו הרבה מהם שהם הושיטו יד לרבי והרבי החזיר להם את ידו לשלום והם נישקו את ידו הק'.

היו הרבה ילדים שהלכו לבד או עם אביהם וכיו"ב, שהרבי מאוד חייך אליהם. בנו של ר' לייבל גרונר בא ללא כוס, וביקש רק עבור מקום שליחותו. הרבי שאל אותו, "ולעצמך אתה לא לוקח?!". מיד נתנו לו כוס, והרבי נתן לו בקבוק וגם כן כוס של ברכה.

ניגש שרגא ז. מפ"ת ואמר לרבי שהיום יש לו יום הולדת, ואמר לו אד"ש: "מזל - טוב, שתגדל תלמיד חכם, דו זאָלסט אויס וואַקסן אַגרוסן תלמיד חכם".

לאחד אמר לו הרבי: "הרי (אחיך-?) מנגן; אם כן, מדוע אתה לא שר?" (בכוס של ברכה).

אחד מהבחורים (א. קנלסקי) שהרבי נתן לו בקבוק יין בלי שיבקש, למחרת הכניס פתק לרבי על כך "שהוא סך הכל בחור שנמצא כאן... ואין יודע מה לעשות עם הבקבוק שקיבל".

הרבי הדגיש את המילים "נמצא כאן" והוסיף "ים" כלומר, הרבי כתב "נמצאים", ולמטה הוסיף: "יעורר חוג מתמידים ובמיוחד מבין הבחורים". מיד בש"ק בלילה כבר אירגן הנ"ל קבוצה גדולה של בחורים, חלק מהנמצאים כאן וחלק מהלומדים כאן ב-770, ואחר סעודת שבת קודש למדו את השיחה של אחש"פ וכן במוצש"ק ישבו ולמדו, וכן במשך כל ימי השבוע, ודאג שתצא לאור הנחה פרטית באידיש מההתוועדויות, ומענה הרבי על הדו"ח שלו: "נת' ות"ח ודבר בעתו- בסמיכות לחה"פ זמן חרותינו אזכיר עה"צ".

על המשך הדו"ח עד יום ט' אייר ענה אד"ש: "נת' ות"ח ודבר בעתו וסמיכות לי"ד אייר - פסח שני, אזכיר עה"צ".

הנ"ל הכניס פתק ובו כמה שאלות, ובהן:

"האם לכתוב (בלאנק) חוג מתמידים נוסד ע"י כ"ק הרבי בשנת ה-80".

וענה הרבי, שעניין חוג מתמידים היה לא להוסיף במוסדות אלא להוסיף בלימוד התורה, ושיהיה תחת אחד המוסדות הנמצאים כאן.

הנ"ל כתב שאינו יכול ללמוד (ע"פ הוראת הרבי שישב וילמד) כי צריך להדפיס שיחות חדשות וכו' להשיג כסף וכיו"ב.

ענה הרבי: "יש ללמוד מספרים הנדפסים (ולא לבזבז ממון ישראל)". ועוד ענה, שאין צריך לעשות ע"י אדם אחד אלא ע"י ארגון.

וכתב שרוצה להדפיס הערות התמימים של החוג, וקיבל ע"כ מענה: "כבר נדפסים בכמה וכמה".

בזמן שהרבי חילק שרו ניגונים, ובהרבה מהם הורה הרבי להגביר השירה.

ההתוועדות הסתיימה לערך ב-22:30 והרבי חילק כוס של ברכה אחרי הבדלה עד 00:55.

אחר כך בירך 'ברכה אחרונה', רחץ ידיו הק' ולקח עמו את הכוס יין עטופה במפית ומכוסה בצלוחית קטנה (מזכוכית). התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו", ובדרכו הורה להגברת השירה, וכן כשיצא מהמעלית.

כשנסע לביתו שרו 'כי בשמחה', ובדרכו הורה להגביר השירה.

יום חמישי כ"ב ניסן - אחרון של פסח

ירד לשחרית ב-10:00. הורה לנגן ב"אתה בחרתנו", וכן במוסף. אח"כ הסתכל בסידור לחזרת הש"ץ וירד מהבימה כשהש"ץ אחז ב"אלוקינו וא"א" כרגיל. הורה לנגן ב"הוא אלוקינו". אחרי התפילה התחיל הרבי "ושמחת" והורה להגביר את השירה. יצא למנחה ב-17:45 ועמד במקומו דשבת. הורה לנגן ב"אתה בחרתנו". אחרי התפילה התחיל "ושמחת" והורה להגביר את השירה.

ירד להתוועדות ב-18:20. (עוד לפני ההתוועדות רוב הקהל נטל ידיים ושתה ארבע כוסות).

בהתוועדות דיבר הרבי שאחרון של פסח הוא המאסף לכל המחנות, שזהו ענין התשובה שהיא למעלה מכל המצוות.

בהמשך דיבר שאפילו 'מחשבה טובה' מועילה לתשובה, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ובפרט שכך באמת רוצה כל יהודי מצד נשמתו והוא רוצה כך באמת... ולאמיתו.. לגמרי...! וכן אמר באריכות את הלימוד מהחת"ת של יום זה, ובנוגע לחומש הזכיר שכעת עסוקים בנוגע לקדשי שעה ולא בקדשי דורות. ובעוד שלפני שנה (ולפני 10 שנים) הרי אז עוד היה ענין של קודשי דורות, ומשיח עדיין לא הגיע, אבל כעת המדובר בנוגע לקדשי שעה - משיח נאו, שהרי כבר משיח מגיע... ודיבר (מקודם לכן) שצריכים לעזור לזולת בגשמיות וברוחניות וכו'.

הרבי אמר שמי שעדיין לא שתה ארבע כוסות שישתה כעת. והורה לרש"ג שייתן יין, והרש"ג חילק כמה בקבוקים. אח"כ שוב הסתכל אליו הרבי והחווה בידו הק' לעברו (כאות זירוז) וחילק עוד כמה בקבוקי יין.

הרבי הורה להרבה לומר 'לחיים' וביניהם צ'רלי שהרבי חייך אליו, וכן הרבי חייך ואמר לומר לחיים ל י. כץ, וכן לשקלאר (ששתו נפטרה לפני שבוע) והרבי נתן לו חתיכת מצה. לפני ההתוועדות הרבי הורה לטלישבסקי בתנועה בראשו שיכריז שכל מי שעדיין לא נטל ידיים שייטול כעת ידיים ובסוף ההתוועדות הוא הכריז על הסדר שיהיה ברכת המזון, מעריב, הבדלה, ו'כוס של ברכה'.

בתחילת ההתוועדות הרבי נטל ידיים, ואחז את שני ידיות הספל עם המגבת (לא מילא באמצע עוד מים) נטל ביד ימין 3 פעמים וביד שמאל 3 פעמים אח"כ שפשף יד ביד כ-3 פעמים, ואח"כ ניגב ידיו ובחיבור הזרוע ומעלה. אח"כ ניגב כל אצבע לחוד. לקח חתיכת מצה מתוך שקית חומה שהייתה על השולחן. אח"כ ניגב את הגביע במפית והרב מענטליק מזג יין לכוסו.

במשך ההתוועדות הרבי אמר 'לחיים' על כוס זו, ובכל פעם שתה קצת. כמו בכל התוועדות לקראת הסוף, כשניגנו הניגונים, הרבי הורה לרב מענטליק למזוג שוב לכוסו. והורה, שיגידו בקול 'לחיים', כמו שאומרים את ההגדה בקול רם, ובינתיים שינגנו ניגון שמח. אמר כמה מילים והתחיל "ושמחת".

הרבי מחא כפיים, ולאחר מכן הורה לנגן את ניגון ההכנה וניגון אדמוה"ז ד' בבות. שרו 'ניזוריצי כלופצי', וכשסיימו ציווה לנגן 'האָפּ קאָזַק', ומחא כפיים זמן רב ובחוזק. התחיל 'נייעט נייעט' והסתובב לכיוון ד"ר אבוחצירה שישרוק, ומיד שרק, והרבי מחא כפיים בחוזקה והייתה שמחה גדולה... אחר, הורה לרב מענטליק שיכריז בנוגע לכינוס תורה שיתקיים למחרת. הרבי התחיל "ווי וואנט משיח נאו".

הרבי אכל חתיכת מצה ושתה כוס מים, ואז נטל מים אחרונים על קצה האצבעות ידיו כל יד לחוד וכשידו פשוטה (לא קמוצה) ובאצבע האמצעית האמה העביר על שפתיו. גם בידו השנייה עם האצבע - האמה.

הגביה את הכוס לערך טפח מהשולחן ואמר את הזימון. התחיל לומר בקול "ברוך פותח את ידיך וכו'"... "ואכלת ושבעת וכו'". אח"כ ב"לחיים טובים ולשלום ביום חג המצות וכו'", "ובנה ירושלים וכו'" ו"הרחמן הוא ינחילנו וכו'" עד הסוף.

בהמשך דיבר שאפילו 'מחשבה טובה' מועילה לתשובה, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ובפרט שכך באמת רוצה כל יהודי מצד נשמתו והוא רוצה כך באמת... ולאמיתו.. לגמרי...!

ניצוצי רבי

מאת הרב **מרדכי־מנשה לאופר**

ה"מטה אפרים"

יהודי למדן שעסק בלהט בהלכה למעשה • ספרו נדפס עוד לפני שנולדתי... • חסידים היו רגילים לעיין בו • אלו הם מקצת הביטויים שהשמיע הרבי אודות רבי אפרים זלמן מרגליות מחבר הספרים 'מטה אפרים' ושו"ת 'בית אפרים' • עשרות פעמים דייק הרבי במאמר התלמודי "מבטלין ת"ת לשמוע מקרא מגילה" ברוחו של ה'בית אפרים'

הגאון הרב אפרים זלמן מרגליות היה מחשובי הפוסקים בדורו. הוא נולד באוקראינה בשנת ה'תקכ"א ובה חי ופעל עד לפטירתו בשנת ה'תקפ"ח. אחד מחיבוריו המפורסמים הוא 'מטרה אפרים' על הימים הנוראים, שבדף השער הפנימי נכתב עליו כך:

"**מטה אפרים עם אלף למטה**, אשר יצא ממקור מים חיים... שר התורה, לו עצה וגבורה, עין העדה לתורה ולתעודה... והוא חיבור כולל כל הדינים והתנהגות בימים הקדושים, לדעת המעשה אשר יעשה ולהבין ולהורות המקרה אשר יקרה מראשית ימי הביקור עד אחרית צום כיפור, והכל עפ"י הסדר סימני השו"ע, עם כל שרשי דינים בלשון צח וקצר, והוסיף ידו לעשות מטעמים, לבאר מצפונים, ולהראות מקור הדינים איה מחצבתם, ומקבת בור נקרתם. והחפץ בתבונה, לדעת נכונה, אל האלף למטה לבו יטה, אז ימלא דעת ויבין אמרי יושר...".

הספר יצא לאור בפעם הראשונה בשנת תקצ"ה, ומאז חזר ונדפס בעשרות מהדורות לרוב עם פירושו של המחבר עצמו.

יהודי למדן עסק בלהט בהלכה למעשה

ה'מטה אפרים' היה יהודי למדן שעסק בלהט בהלכה למעשה - והוא כותב לגבי בדיקת התפילין והמזוזות בחודש אלול.

התבטא הרבי בכ"ף מנחם-אב תשל"ד ('שיחות-קודש' תשל"ד כרך ב' עמ' 378).

עדות אדמו"ר האמצעי

אדמו"ר האמצעי יצא מגדרו והעניק 'הסכמה' להדפסת שולחן-ערוך אורח-חיים עם שערי-תשובה מאת הרה"ג ר' חיים מרדכי מרגליות אב"ד דובנא, ואתו עמו ה"יד אפרים" מאחיו הרה"ג מו"ה אפרים זלמן מרגליות מברודי בעל ה"בית אפרים" (שגדול חלקו גם בחלק ה"שערי תשובה").

ה'הסכמה' נדפסה בחלק הראשון של החיבור בשנת תק"פ (או תקפ"א), כשתאריך ההסכמה ב"אור ליום ה' כ"ה תשרי תק"פ לפ"ק, פה ק"ק ליובאוויטש".

וכה כותב שם רבינו (אגרות-קודש אדמו"ר האמצעי, קה"ת תשע"ג עמ' קנח):

ובפרט ההגהות של אחיו הגאון הגדול המפורס[ם] כבוד שמו מוהר"ר אפרים זלמן נ"י מרגליות מבראד שכבר יצא טבעו בעולם ע"י ספריו הנחמדים והמפורסם אין צריך ראי[ה].. לכבוד התורה ולומדיה...

בדיקת תפילין ומזוזות

יש אנשי מעשה נוהגין שבחודש הזה מפשפשים בדקדוקי מצוה להיות בודק ובוחן תפילין ומזוזות שלהם, וכל אשר ימצא שם בדק בשאר מצוות והוא מנהג טוב.

ציטטה זו בשלימות ניתנה לראשונה בשיחת ב' דראש-חודש אלול תשמ"ח ('התוועדויות תשמ"ח' כרך ד' עמ' 209), בתוספת הבאה:

שעל-ידי-זה יתוסף בברכת ה' בכלל, ובפרט בברכת כתיבה וחתימה טובה, לשנה טובה ומתוקה.

וכדאי ונכון ביותר שכאו"א ישתדל לפרסם זה (נוסף על הקיום בעצמו) בכל מקום שידו מגעת, בכל מקום ומקום, לכל אחינו בני-ישראל - שליט"א.

"לאחר מכן אירע מעשה מבהיל"...

לאחר-מכן אירע מעשה מבהיל, כפי סיפר הרבי בהתוועדות יום שמחת-תורה תשל"ז ('שיחות-קודש' תשל"ז כרך א' עמ' 176):

הגיעו ליהודי בשכונת בורו-פארק, שהינו יהודי דתי, והציעו לו שיבדוק את המזוזות שלו. הגיב הלה, כי הוא שמע בבית-הכנסת כי הליובאוויטשער אומר שיש לבדוק המזוזות, וגדולי ישראל אומרים שאין לבדוק את המזוזות, וממילא אינו רוצה להתנתק מגדולי ישראל.

- זה שצריך לבדוק את המזוזות נאמר ב"מטה אפרים" (סימן תקפא סעיף יו"ד), שבחודש אלול מנהג נכון לבדוק התפילין והמזוזות ו"כל אשר ימצא... בדק". ה"מטה אפרים" הוא מגדולי ישראל!.. וספרו נדפס עוד לפני שנולדתי, והוא אומר שבחודש אלול צריך לבדוק את המזוזות ואף-על-פי-כן התבטא אותו יהודי שאיננו רוצה להתנתק מגדולי ישראל.

באותם ימים - בהתוועדות י"ג תשרי אור לערב חג הסוכות תשל"ז - ציין הרבי ('שיחות-קודש' תשל"ז שם עמ' 75) כי מנהג בדיקת "כל אשר ימצא... בדק" מופיע בספרים שנכתבו ע"י גדולי ישראל שלא נמנו עם עדת החסידים ("מתנגד'ישע און ליטווישע - ניט דווקא אין חסידישע"), ומפרשים זאת על בדיקת התפילין והמזוזות. כוונת הרבי, כפי שציינו המהדירים שם, הייתה לדברי ה"מטה אפרים" הנ"ל.

חסידים היו משתמשים בספר זה

ההתעוררות הנדרשת לגבי ההכנה לתקיעת-שופר אינה דבר השוה לכל נפש, על כל אחד להכין את עצמו לפום שיעורא דיליה, כלומר, יש מי שמתעורר ממה שכתוב בספר 'כתר שם טוב'; זולתו מתעורר מהנאמר בשולחן ערוך - האריז"ל; השלישי מתעורר מעניני התעוררות המצויים בספרי חסידות פולין, והרביעי "ויש מי שמתעורר ממה שכתוב בספר 'מטה אפרים' (שחסידים היו רגילים לעיין בו), וכיוצא-בזה.

- דברים אלו השמיע הרבי בהתוועדות ש"פ האזינו שבת תשובה תשל"א ('תורת מנחם' כרך סב עמ' 31 הערה 67), בבואו לבאר את דברי רבינו הזקן בסידורו "אחר קריאת התורה יכין עצמו לתקוע בשופר ויאמר קאפיטל זה (מזמור מז שבתהלים) ז' פעמים".

אגב: ב'שיחות-קודש' תשל"א (כרך א' עמ' 12) נאמר

בעזרת שמו יתברך ויתרומם
ספר
מטה אפרים השלם
עם
אלף למטה
מהגאון רשכבה"ג וכו' רבינו אפרים זלמן מרגליות מבראד זצ"ל.
כולל כל הדינים וההתנהגות בימים הקדושים ימי הרחמים והסליחות מר"ח אלול עד אחרית צום הכפור על סדר השלחן ערוך עם כל שרשי דינים בלשון צח וקצר, והחפץ בתבונה לדעת נכונה מקור הדינים והמנהגים איה מחצבתם אל האלף למטה לבו יטה אז ימלא דעת ויבין אמרי יושר.
ובהוצאה חדשה הזאת העטרנו אותו במעלות הוספות, וחידושים, נכבדות על ספרי מטה אפרים שנדפסו עד כה.
ואלה הם:
א) האלף למטה הצננו על הדף ולא בסוף הספר בכדי שלא ילאה הדורש לעיין ולחפש אחר מוצא הדינים אנה ואנה.
ב) לוח המפתחות הגדול הכולל פרטי למוי דינים מכל סימן וסעיף המובא במטה אפרים
נסדר במשטר וסדר ישר ושוב מבעתים מט"א.
ג) מטה אפרים על כל דיני סוכה עם אלף למטה על מקומו דף על דף.
ד) מטה אפרים על דיני קדיש יתום – כולל ד' שערים–עם אלף למטה על מקומו דף על דף.
וראו זה חדש הוא הוספות חדשות מכתב יד שלא היה עוד לעולמים
א) ספר אלף המגן כולל הוספות הערות וחידושי דינים ומנהגים כולם רבי הערך.
ב) אלף המגן עם קונטרס אחרון על דיני סוכה וסכך ודיני ד' מינים (לולב הדס ערבה אתרוג) המפוזרים בהרבה מקומות בש"ע ונו"ב וגדולי אחרונים נחלק לסימנים וכל סימן לסעיפים.
ג) אלף המגן על דיני קדיש יתום מהד' שערים במט"א.
ד) פתח השער עם קונטרס אחרון על כל דיני קדיש מלוקט מש"ע אי"ת ויו"ד וגדולי אחרונים.
ה) לקוטים מענין עמידת המצבה.
ו) סדר הלימוד מקדושי עליונים על הי"אר"צייט על אביו ואמו וכן כל י"ב חודש.
כל אלה לקטתי ואספתי מהמון ספרים יקרים ופסקי הלכות שונות ושו"ת וגדולי אחרונים גם מספרי יראים הבאים בסוד קדושים, גם לרבות הרבה ענינים ודינים מגאוני וגדולי דורנו שלימ"א.
זמני הצעיר בישראל משולם בלאאמו"ר שלמה הכ"ם פינקעלשטיין מפ"ק ווארשא יע"א.

שער הספר 'מטה אפרים' מאת הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות ז"ל

ביידיש שב"ספר ה'מטה אפרים' היו חסידים נוהגים להשתמש"...

לראשונה הזכיר הרבי את ה'מטה אפרים' בהתוועדות כ"ף מנחם-אב תשכ"ח ('תורת מנחם' כרך נג עמ' 389), אז דיבר על מה שנאמר "וקשרתם" לפני "ולמדתם" - שגם מי ששייך ל"וסרתם ועבדתם" - מיד מתעסקים עמו ב"וקשרתם" (מעשה גדול) עוד טרם שמדברים עמו אודות "ולמדתם אותם את בניכם" דבר המודגש במיוחד באלול שבו צריך לחזק "כל אשר ימצא.. בדק", ומוזכר בזה בפרט בדיקת התפילין והמזוזות, כמובא ב'מטה אפרים'.

והרבי המשיך:

ואף שלעת-עתה לא מצאתי בדרושי חסידות ענין בדיקת התפילין והמזוזות בנוגע להנהגת חודש אלול - הרי יש לומר בפשטות טעם הדבר, כי בשביל זה אין צורך להמתין לחודש אלול, אלא יש לעשות זאת במשך כל השנה כולה; או לאידך גיסא, כיון שיש חילוקי דעות אם צריך לבדוק התפילין פעם אחת בשנה (כלשון המכילתא: "מימים ימימה, מגיד שאדם צריך לבדוק את התפילין אחת לשנים עשר חודש") פעם אחת או פעמיים בשבע שנים, ועד שיש דעה שאפילו תפילין שלא בדקו אותם - כשרים.

הרב יהושע מונדשיין (ז"ל) ברשימתו ('כפר חב"ד' גליון 983 ד' שבט תשס"ב) האריך על אישיותו וקשריו

ואמלאהו [פרק פ"א] שזהו בין בגשמיות ובין ברוחניות. אח"כ אמר הרב יאלאס לרבי, שהרבי אדם מרומם מכל העם, שכמו למעלה מכל העם ונשמה כללית וראש בני-ישראל.

הרבי אמר לו "יישר כח" על שב'מי שברך' שאומרים אצלו בביהכ"נ אין מוזכר על 'אתחלתא דגאולה'.

הנוכחים שהו עם הרבי במשך כ-40 דקות, וכשעמדו לצאת הרבי דיבר עמו עוד מעט, וחייך אליו. הרבי ליווה אותו עד פתח געה"ת, הביט עליו במבט חד עד שנעלם בין הבחורים. אח"כ ניגש הרבי לקחת את הסידור מהשולחן (כי ישבו מיד אחרי התפילה והרבי היה עטוף בטלית) ונכנס לחדרו.

ירד למנחה ב-15:15. חילק להרבה ילדים צדקה, ובאמצע ר' לייבל גרונר הוסיף לרבי עוד כמה מטבעות.

אחרי התפילה התחיל הרבי "ושמחת" והורה להגביר השירה. ב-16:20 יצא לביתו. הרבי נכנס למכונית והדלת נשארה פתוחה. הרבי הכניס את ידו לכיס ומיד קרא ר' יודל קרינסקי לילדים שעמדו בצד עם עגלה והרבי נתן להם כסף לשים בצדקה, ולאחר שסגר את הדלת עשה להם בידו הק' 'שלום' והילד עשה לרבי חזרה והרבי עשה לו שוב. ירד למעריב ב -19:15. אח"כ התחיל "ושמחת".

נסע לביתו ב -23:30. שרו "הרנינו לאלוקים" והורה כמה וכמה פעמים להגברת השירה.

יום שני י"ט ניסן חול המועד פסח

היום הגיע מביתו בשעה 9:50. ירד לתפילת שחרית עטוף בטלית ב-10:10 שפתיו ממלמלות, והסתכל בתחילת הסידור, וכעבור זמן מועט דפדף באמצע ומשם התפלל כפי הנראה עם המניין והשאר כמו אתמול.

בשעה 15:15 ירד למנחה וחילק צדקה. אחרי התפילה התחיל "ושמחת". לפני שיצא דיבר עם ר' בערל ליווי עד המעלית.

ירד לתפילת מעריב ב-19:15. אחרי התפילה התחיל הרבי "ושמחת" ועוד לפני שירד את המדרגות והבימה קפצו אני אנשים להניח ספר תהילים שהרבי ישתמש בו עבור מחר בבוקר. הרבי הסתובב והסתכל עליהם במבט חד... אח"כ המשיך בדרכו וע"י בימת קרה"ת הורה שוב להגברת השירה. הרבי נסע לביתו ב-23:30. שרו "ושמחת" והורה להגביר את השירה.

יום שלישי כ' ניסן, חול המועד פסח

הגיע מביתו בשעה 9:50 בבוקר. ירד לתפילת שחרית ב-10:00. הש"ץ שכח 'יעלה ויבא' והרבי הרים את ידו הק' להזכיר לומר 'יעלה ויבוא', אך המשיך להסתכל בסידור להקשיב לחזרת הש"ץ. הורה לנגן ב"אלי אתה" וב"הודו לה'" וכן ב"אתה בחרתנו". לאחרי ההגבהה וכשהמגביה גלל הספר על הבימה והתחיל לקחת הס"ת בכדי להתיישב, הרבי ניגש נגע ונישק עם הטלית.

המגביה שחשב שהרבי לא נגע - חזר עם הס"ת אל הרבי והרבי שוב נגע עם הטלית ונישק. אחרי התפילה התחיל "ושמחת" והורה להגביר השירה.

למנחה ירד בשעה 15:20 וחילק צדקה. אחרי התפילה התחיל "ושמחת" ובדרכו הורה להגברת השירה. ירד לתפילת מעריב ב-19:10. לתפילת שמו"ע עשה ג' פסיעות שלימות (שהן 4). אחרי התפילה התחיל הרבי "ושמחת" והורה להגביר השירה.

יום רביעי כ"א ניסן - שביעי של פסח

לתפילת שחרית ירד ב -10:00. הורה לנגן ב"אלי אתה" וב"הודו לה'". כשקראו בתורה את ה'שירה' הרבי קם ממקומו (נעמד באמצע הפסוק "ויושע ה'"), ונעמד בצד הסטענדר. עמד לערך כנגד הס"ת, ואחרי "שירת מרים" התיישב. עלה למפטיר.

במוסף הורה לנגן ב"הוא אלוקינו" וכן כשניגן הש"ץ.

אח"כ הורה לנגן ב"אתה בחרתנו" (וכן בשחרית). אח"כ התיישב ועיין ב'הערות התמימים ואנ"ש' עד הברכה "מקדש ישראל והזמנים", ורק אז קם ממקומו וירד מהבימה. הש"ץ חיכה עד שהכהנים יעלו על הבימה ורק אח"כ התחיל 'רצה'. הרבי הסתכל על הכהנים לפני שבירכו וכשירדו אמר הרבי "יישר כוח".

למנחה ירד ב-16:45. אחרי התפילה התחיל "ושמחת", ובדרכו הורה להגבירה. כעבור כמה דקות יצא הרבי לפתח 770 ועמד ע"י המדרגות כשהוא לבוש בבגדי המשי חגור אבנט - גארטעל [בצד ימינו עמד הרב חדקוב] ובמדרכה עוברים כמעט בזוגות אלו שהולכים ל'תהלוכה' (בכדי לשמח יהודים, ולדבר בפניהם בבתי הכנסת), ושרים את הניגון "מארש נפוליאון" ומידי פעם הרבי מנפנף בידו הק' להגברת השירה, ובזמן ששרו הרבי היכה ברגלו הק' לפי הניגון. הרבי מביט על כל אחד ואחד ומסתכל בתחילה כשיוצאים מ-770 עד לצד השני.

כך עמד הרבי עד שהשיירה פסקה, ואח"כ הביט חזק על אלו שעמדו בצד והסתכלו עליו... הללו התחילו גם כן ללכת ואז עשה הרבי כמה פעמים בידו הק' להגביר השירה. אח"כ נכנס להיכל קדשו. ירד לתפילת מעריב לערך ב-19:25. במקום היו קצת זקנים, כי רוב הקהל הלכו לתהלוכה. אחרי התפילה התחיל "ושמחת". הלך לביתו לערך ב -20:05.

יום ראשון, י"ח ניסן

יום הולדת אביו של כ"ק אדמו"ר - הר"ר לוי"צ ע"ה. הגיע מביתו בשעה 9:50 בבוקר. ירד לבית הכנסת עטוף בטלית ב -10:00. בדרכו חילק צדקה. לאחרי שגמר 'ברוך שאמר' חיכה לש"ץ שיסיים ורק אח"כ התיישב. נעמד כשהש"ץ אחז ב'וירם קרן לעמו' והמשיך להתפלל עד אחרי 'ישתבח'. אח"כ עיין ב'הערות התמימים ואנ"ש', ומ'ברכו' המשיך שוב עם הש"ץ. עיין ב'הערות' מ'קדושה' ועד 'רפאינו' ואח"כ התיישב והקשיב. בקרה"ת התיישב, ובקדיש, ב'אמן יהא שמיה רבא מברך', נעמד והתקרב לקצה הבימה להסתכל על הס"ת בהגבהתו. אח"כ עלה לתורה.בהגיעו לס"ת נגע בובידו הק'. אח"כ שאלמדוע יד הכסף איננה (על הספר תורה של משיח).

כשהרבי הסתכל על החזן כשאמר 'מי שברך', הביאו את יד הכסף.

אחרי הקדיש נגע בקצה הטלית בס"ת ונישק, וכן לפני שהגביה את הס"ת. אח"כ נישק את הס"ת הא' של משיח והלך למקומו.

במוסף הורה לנגן ב"אתה בחרתנו". אח"כ התיישב. אחרי התפילה התחיל "רשמחת" ובידו הורה להגביר השירה. אח"כ ניגש אליו הרב יאלעס לבוש שטרימל וטלית והרבי חייך אליו ודיבר עמו כמה רגעים. אח"כ הרב יאלעס הלך אחרי הרבי ועלה אתו יחד במעלית, וכשיצאו מהמעלית הרבי חייך (כנראה דיבר עמו במעלית).

אח"כ נכנס בעקבות הרבי יחד עם חתנו ושלושת נכדיו אל גן-עדן התחתון. הרבי חייך אליו, וניגש לשולחן שעומד בגן עדן התחתון ובראשו כיסא מרופד עבור הרבי. אח"כ התיישב הרב יאלעס, כנראה על הספסל הקטן שהיה שם, והשאר עמדו.

תוכן השיחה הייתה: בתחילה הרבי שאלו על ספרו האם עומד להוציא אותו שיהיה כרוך ומוכן כדי להשתמש בו. אח"כ אמר לו הרבי שיצטרכו לספור "ספירת העומר" עד שהספר יהיה מוכן...

הרב יאלעס שאל את הרבי מדוע הרמב"ם אינו כותב בנוגע למצווה שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל (זוהי הסיבה שהרב יאלאס מגיע בכל שנה לרבי בחוה"מ פסח). אח"כ שאל, האם צריך להכין את ארץ ישראל למשיח ע"י שיכבשוה.

וענה הרבי: שאין ללכת לכבוש כי זה יהיה רק ע"י משיח, כשיש סנהדרין וכו' ורק אז אפשר לכבוש את הארץ, אבל כעת אין לכבוש, ומה שמדברים בנוגע לאה"ק זהו לא מלחמה, אלא מצד ההלכה בשו"ע (הלכות שבת סימן שכ"ט) שנכרים שצרו על עיירות מישראל ואפילו על עסקי קש ותבן - מחללים עליהם את השבת ויוצאים עליהם עם כלי זיין, וזהו אפילו אם זה יקרה ח"ו בברוקלין, גם אז יחללו עליהם את השבת וכו', וכאן מדובר בנוגע לפיקוח נפש, ואפילו שזה שטח (סיני) שהוא לא חלק מארץ ישראל, אבל ע"י שמחזירים את 'ימית', 'עצמונה', ו'חצר הדר', הרי הגבול מתקרב 10 ק"מ לתל-אביב, בני-ברק, וכפר חב"ד, וזהו יותר סכנת נפשות.

הרבי מעניק מצות לשליח הרב גרשון מענדל גרליק שיחי' ממילאנו

הרבי התבטא ואמר לו: "השמעת כזו שטות?! שמחזירים השטחים ר"ל היל"ת וכו'". וכן הזכיר בנוגע

לכך שהיו חסידי חב"ד אצל בגין לרשום אותו לספר תורה, ואמר שימית אינה מארץ ישראל, ועל זה אמר הרבי כנ"ל, שאין זה נוגע אם היא ארץ ישראל אלא מצד פיקוח נפש, וכאן ישנו אדם שמוכן לוותר על פיקוח נפש בכדי שיקבל תקציב לישיבות...

(כשהרבי דיבר בנוגע למצב בארץ ישראל, הוא דיבר בחוזק ותוקף ובידו הק' עשה תנועת ביטול וכו'). אח"כ שאל הרב יאלעס: "מהו הסדר ברמב"ם בנוגע לביאת משיח?".

ואמר הרבי, שכתוב שיקום איש מבית דוד וכו' ויכוף כל ישראל וינצח, ועדיין, עם כל המעלות האלו הוא בן אדם פשוט, ורק אחרי שבפועל יבנה את בית המקדש אז הוא יהיה המשיח. אח"כ אמר לו הרבי בנוגע ל"ווי וואָנט משיח נאו", ש'נאו' גימטרייה ז"ן שזהו ענין הזן ומפרנס את העולם כולו בטובו שזהו ענין של הרחב פיך

עם גדולי החסידות, וכן מצביע בסיום מאמרו כי בספרו סימן תקפא מביא הרב אפרים זלמן מרגליות מנהג חסידים מובהק של אמירת מזמור קז בתהלים "הודו לה'" בכל ערב שבת קודם מנחה, ומסיק: ונראה, שזהו ספר ההלכה הראשון שבו נזכר מנהג זה, שהוא ממנהגיו המובהקים של מרן הבעש"ט נ"ע [וראה גם "שר התורה" מאת הרב יהושע ע. זילברברג ב'המודיע' ו' אלול תשע"ח (תוספת) עמ' כ-כג].

בשיחת ר"ח אלול תשמ"ח ('התוועדויות תשמ"ח' כרך ד' עמ' 209) ציטט הרבי מהמטה אפרים (סימן תקפא סעיף ט) ש"נוהגין כשכותב אדם לחבירו אגרת שלומים מן ר"ח אלול עד יום-הכיפורים רומז לו... שהוא מעתיר עליו שיזכה בימי הדין הבאים לטובה להיות נכתב ונחתם בספר חיים טובים".

עוד הביא הרבי מדבריו בנושאים שונים כמו ('לקוטי שיחות' כרך יד עמ' 373 הערה 30): המנהג בבקשת וקבלת לעקאח בערב יוהכ"פ - שאם נתחייב, ח"ו, לקבל צדקה במשך השנה יפטר מזה ע"י קבלה זו בערב-יום-הכיפורים (אלף המגן למטה אפרים סימן תרד-תרה ס"ק לח. בשם נה"ש).

הרבי והוסיף ביאור בשו"ת בית אפרים

אמרה נוספת של הרב אפרים זלמן מרגליות בספרו שו"ת בית אפרים או"ח (לעמברג תקע"ח) זכתה להתייחסות מיוחדת של הרבי.

בשיחות רבות דן הרבי במאמר חז"ל (ודיוקו) "מבטלין תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה" - ולראשונה ציין: "עיין בבא מציעא (לג, א) "גמרא אין לך כו'", ובפוסקים שם. וע"פ הנ"ל (בפנים) יש להוסיף ביאור במה שכתב בשו"ת בית אפרים (חלק אורח חיים סימן סח) בביאור מרז"ל (מגילה ג, א) "מבטלין ת"ת ובאין לשמוע מקרא מגילה", שהרי גם במקרא מגילה יש ענין תלמוד תורה (וראה שולחן-ערוך אדמו"ר-הזקן סימן מז סוף סעיף וא"ו סברא האחרונה). ואין-כאן-מקומו" - וראה מחקר מיוחד ב'פרדס חב"ד' גליון 14 (שבט ה'תשס"ה) עמ' 171-183.

ב"הוספה ללקוטי מנהגים ר"ה ויוהכ"פ" שנדפסו לראשונה על המחזור שנדפס בשנת תשט"ו ומשם ל'ספר המנהגים חב"ד' עמודים 60-64 צויין ל"מטה אפרים" לפחות שש פעמים (הערות 3, 16, 27, 28, 29, 38) ולא סתם ציונים.

כך, למשל, תמה הרבי (בהערה 28) על המנהג בליל יום-הכיפורים שאמירת "ויאמר ה' סלחתי כדברך - אומר הקהל ג' פעמים ואחר-כך השליח-ציבור ג' פעמים", וכך נוהגין, ותמה הרבי: "וצריך עיון כי במטה אפרים (שם סעיף יא) כתב: גם החזן יאמר עמהם."!

ובד בבד מציין הרבי כי המנהג ("וכן נוהגין") כי "לאחר ברכת שהחיינו מכניסין הספר-תורה וסוגרין הארון": "וכן משמע באבודרהם .. ודלא כמו שכתב במטה אפרים"! וראה עוד בשולחן מנחם כרך ג סימנים רפא, רפב, רצ הערה 17, ועוד.

לנהוג כדברי ה'מטה אפרים'

נשאל הרבי על-ידי אחד בשנת תש"י ('אגרות קודש' כרך ג' עמ' שעב) "אם לחזור ולקחת [=לקבל על עצמו] משרת שו"ב [=שוחט] בעיר שאין שם מנין, ולא יוכל [בשנת האבילות על אביו] לאמור קדיש ולירד לפני התיבה (ויסמוך בזה על שני אחיו שי'), אבל על ידי זה ישתכר למחייתו ולמחיית אנשי ביתו, וגם יכול לסלק מה שהתחייב לתת על הוצאות קבורת אביו ז"ל".

תשובת הרבי הייתה מורכבת:

מחד, קבע הרבי:

כמה דברים התירו חז"ל מפני פרנסתו של אדם... (ראה שולחן ערוך אדמו"ר הזקן הלכות שבת סימן רמח סעיף יב)". ובפרט בנידון דידן, ששני אחיו שי' יאמרו קדיש... ועוד שעל ידי זה יוכל לסלק חלק מהוצאות הקבורה .. **ועל פי מ"ש במטה אפרים** (דיני קדיש יתום שער ד' סעיף ט') **ישכור איש אחד במקומו שיאמר קדיש...**

ועוד הוסיף הרבי:

1. שבזמני התפילה יתן לצדקה לעילוי הנשמה, 2. וילמוד משניות, 3. וגם ישתדל לברך בזימון היינו שהוא יהיה המברך [=המזמן].

אך הרבי מסיים:

וכל הנ"ל מפני שאיני יודע מצבו בענין מדת הבטחון, אבל אם חזק הוא בזה ובתמימות, ויחפש אחרי כלי לפרנסה, יתן לו השם-יתברך פרנסתו במקום שיש מנין וכו' ויוכל לקיים ככל המוטל עליו בענינים הנ"ל".

גם בעניני ספר תורה מצטט הרבי את ה'שערי אפרים' - במקומות מספר, ראה לדוגמא: אגרות קודש כרך ח"י עמ' תכז ועוד.

הסוד שמאחורי סיפור העצמות היבשות

ההפטרה המופלאה שקוראים בשבת חול-המועד פסח מתעדת אירוע שהתרחש במציאות, או שהיא משל בלבד? • דיון מרתק סביב ההוכחה שהכריעה את הוויכוח התלמודי • מעובד בידי מערכת 'התקשרות'

הָיְתָה עָלַי יַד ה', וַיּוֹצִאֵנִי בְרוּחַ ה', וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה, וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת. וְהֶעֱבִירַנִי עֲלֵיהֶם, סָבִיב סָבִיב, וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל פְּנֵי הַבִּקְעָה, וְהִנֵּה יְבֵשׁוֹת מְאֹד. וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן-אָדָם, הֲתִחְיֶינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה? וָאֹמַר, אֲ-דֹנָי ה', אַתָּה יָדָעְתָּ! וַיֹּאמֶר אֵלַי, הִנָּבֵא עַל הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם:

הָעֲצָמוֹת הַיְבֵשׁוֹת, שִׁמְעוּ דְּבַר ה' - כֹּה אָמַר אֲ-דֹנָי ה', לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה: הִנֵּה אֲנִי מֵבִיא בָכֶם רוּחַ וִחְיִיתֶם. וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר, וְקָרַמְתִּי עֲלֵיכֶם עוֹר, וְנָתַתִּי בָכֶם רוּחַ, וִחְיִיתֶם, וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה'. וְנִבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי. וַיְהִי קוֹל כְּהִנָּבְאִי, וְהִנֵּה רַעַשׁ, וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת עֶצֶם אֶל עַצְמוֹ. וְרָאִיתִי וְהִנֵּה עֲלֵיהֶם גִּדִים, וּבָשָׂר עָלָה, וַיִּקְרַם עֲלֵיהֶם עוֹר מִלְמָעְלָה, וְרוּחַ אֵין בָּהֶם.

וַיֹּאמֶר אֵלַי: הִנָּבֵא אֶל הָרוּחַ, הִנָּבֵא בֶן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל הָרוּחַ: כֹּה אָמַר אֲ-דֹנָי ה', מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ, וּפְחִי בַּהֲרוּגִים הָאֵלֶּה, וְיִחְיוּ. וְהִנַּבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי, וַתָּבוֹא בָהֶם הָרוּחַ וַיִּחְיוּ, וַיַּעַמְדוּ עַל רַגְלֵיהֶם חַיִל גָּדוֹל מְאֹד-מְאֹד.

וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן אָדָם, הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה - כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה. הִנֵּה אֹמְרִים: יָבְשׁוּ עַצְמוֹתֵינוּ וְאָבְדָה תִקְוָתֵנוּ, נִגְזַרְנוּ לָנוּ! לָכֵן, הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: כֹּה אָמַר אֲ-דֹנָי ה', הִנֵּה אֲנִי פֹתֵחַ אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם, וְהַעֲלֵיתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם, עַמִּי. וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל, וִידַעְתֶּם, כִּי אֲנִי ה', בְּפִתְחִי אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם, וּבְהַעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם, עַמִּי. וְנָתַתִּי רוּחִי בָכֶם וִחְיִיתֶם, וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל אַדְמַתְכֶם, וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי, נְאֻם ה'.

(יחזקאל לז, א-יד)

את סיפור העצמות היבשות קוראים בהפטרה של שבת חול המועד פסח, וסביבו קיימת מחלוקת בגמרא (סנהדרין צב, ב, להלן עם פירוש רש"י) **האם המעשה אירע בפועל, או שמא משל בלבד:**

"רבי יהודה אומר: באמת (בבירור) משל היה (שהיה מרמז להם על הגלות, כאדם שחוזר וחי, כך ישראל ישובו מן הגלות).

"רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: מתים שהחיה יחזקאל עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות".

הגמרא מביאה את ההכרעה המופלאה שסיימה את הוויכוח: "עמד רבי יהודה בן בתירא על רגליו ואמר: אני מבני בניהם, והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם (שאותן תפילין היו שלהם)".

מכאן, כמובן, הוכחה לדברי רבי אליעזר - שהמעשה עם יחזקאל התרחש בפועל.

ויש להבין: מה רצה רבי יהודה בן בתירא להוכיח מכך שהציג בפני החכמים את התפילין? הרי עדיין נדרשת הנאמנות שלו שקיבל את תפילין הללו מאבות אבותיו שהורישו לו אותם, ושהיה צאצא של המתים שהחיה יחזקאל!

מעשה בתנא ובארמאה

הדברים יובנו בהקדים סיפור נוסף שהתרחש עם התנא רבי יהודה בן בתירא, ושקשור גם עם הלכה.

הגמרא במסכת פסחים (ג, ב) מספרת:

"ההוא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים [מעשה בגוי שעלה לרגל ואכל מקורבנות פסח בירושלים].

"אמר: [לרבי יהודה בן בתירה] כתיב 'כל בן נכר לא יאכל בו', 'כל ערל לא יאכל בו', ואנא הא קאכילנא

הגימטרייה של "ווי וואָנט משיח נאו!"

השמחה הגדולה, בעידוד הרבי; השיחות קודש הנפלאות; הביקור של הרב יאלעס; ה'תמים' שקיבל בקבוק משקה מבלי להבין מדוע | מיומנו של הרב אהרן קורנט

יום חמישי ט"ו ניסן - יום א' דחג הפסח

הרבי הגיע מביתו בשעה 9:00. ירד לתפילת שחרית ב-10:00. בהלל כששרו "אלי אתה" ו"הודו לה'" הורה להגביר השירה. [הורה לנגן ב'אתה בחרתנו' (וכן במוסף), וב'הוא אלוקינו'.

ב'ברכת כהנים' ירד הרבי מהבימה ונעמד ממול כשהש"ץ הגיע ל"אלוקינו ואלקי אבותינו". אחרי שאמר הש"ץ קדיש שלם לקח הרבי את הסידור בידו הק' ואמר 'יישר כח' לכהנים שעמדו על הרצפה, ואח"כ לאלו שירדו מהבימה. כשר' רפאל כהאן ירד הרבי הסתכל עליו עד שהוא הסתכל חזרה לעבר הרבי, שאמר לו: 'יישר כח'.

אחרי התפילה התחילו את הניגון 'על אחת' והורה בידו הק' להגביר השירה. לא הלך לביתו.

למנחה ירד בשעה 18:00. אח"כ התחיל את הניגון 'על אחת', ובדרכו הורה להגברת השירה.

היה יום-טוב'דיק!

אחרי התפילה התחיל הרבי 'על אחת' והורה להגביר השירה. אח"כ חילק מצות כמו בליל א'. אח"כ יצא כשפניו מיועדות לביתו, בעוד ב-770 שרים 'על אחת', והורה להגביר השירה. איחל "גוט יו"ט" לקבוצת אנשים שעמדו בצד, וכן לשני ילדים שעמדו בצד הדרך, וכן לכמה חסידי גור שעמדו בצד הדרך. לאחרי שנכנס לביתו וסגר את שתי הדלתות מזכוכית הראשיים עשה בידו הק' 'שלום' לאלו שליוו את הרבי.

יום שישי ט"ז ניסן - יום ב' דחג הפסח

הגיע מביתו ב-9:00 וירד לתפילת שחרית ב-10:00.

בהלל, בקטעים "הודו לה'" ו"אלי אתה", וכן ב"אתה בחרתנו" בחזרת הש"ץ - הורה בידו הק' לנגן. בדרכו כשחזר למקומו נפל איזה דף מסידור ובידו הק' הורה להרימו. במוסף ברכת כהנים כמו אתמול ירד מהבימה עם הסידור והניח את סידורו על סטענדר הקטן של קרה"ת דיום חול (כמו בתשרי).

אחרי התפילה התחיל 'על אחת' ובידו הק' הורה להגביר השירה.

בשעה 18:00 ירד למנחה. הורה לנגן באתה בחרתנו, ולאחרי התפילה התחיל הניגון 'על אחת'. ירד למעריב בשעה 19:10. שרו את "לכה דודי" בניגון של 'יפרח בימיו'. אחרי 'מקדש מלך' ואחרי 'ימין ושמאל' ו'בואי כלה', הורה הרבי לנגן ג"כ את המשך הניגון השמח ששרים (אחרי המילים יפרח) "מי לי בשמים". אחרי התפילה התחיל הרבי את הניגון 'ושמחת' ובידו הק' הורה להגביר השירה. אמר "גוט שבת" לאנשים בפרטיות כרגיל במשך השנה (ולא כמו בתשרי).

יום שבת-קודש חוה"מ פסח י"ז ניסן

הגיע מביתו בשעה 8:52 בבוקר. ירד לשחרית בשעה 10:00. במוסף הורה לנגן ב"הוא אלוקינו" וב"אתה בחרתנו", וכן כשהש"ץ טלשבסקי ניגן ב'וקרב פזורינו' את הניגון 'ואתה אמרת היטב היטיב עמך', וב'ונעשה ונקריב' ניגון 'דרושבא נשא'. ב"שים שלום" ניגן 'וביום שמחתכם' והרבי הורה להגביר השירה באופן חזק. אחרי התפילה התחיל הרבי את הניגון "ושמחת" והורה להגביר.

ירד למנחה ב-18:00. עלה לתורה. לפני קרה"ת הסתכל על הילדים שעמדו לידו, ובאצבעו הק' הראה לכיוון הס"ת, ומיד רצו הילדים לנשק הס"ת. אחרי התפילה התחיל "ושמחת" והורה להגביר את השירה. יצא למעריב ב-19:15. אחרי התפילה חיכה כמה דקות עד שהביאו יין. אח"כ נסע לביתו שרו והורה להגביר השירה.

משופרי שופרי [והרי אני אכלתי מהחלקים המשובחים של קרבן פסח, למרות שאני נכרי וערל!].

"אמר לי רבי יהודה בן בתירא: מי קא ספו לך מאליה? [האם נתנו לך לאכול מהחלק המשובח ביותר (חלק הזנב)?] אמר ליה: לא. [אמר לו רבי יהודה בן בתירא:] כי סלקת להתם אימה להו: 'ספו לי מאליה'. [כאשר תעלה לשם שוב, אמור להם שיביא לך לאכול מחלק האליה]. כי סליק להתם [כאשר עלה לשם] אמר להו: "מאליה ספו לי! אמרו ליה: אליה לגבוה סלקא [האליה הוא חלק שעולה למזבח לשם ה']".

"אמרו ליה: מאן אמר לך הכי [מי אמר לך לבקש כך?] אמר להו: רבי יהודה בן בתירא. אמרו [זה לזה]: מאי האי דקמן [מהו הדבר הזה שלפנינו? הלא ודאי לא התכוון רבי יהודה בן בתירא שניתן לו את האליה]. בדקו בתריה ואשכחוהו דארמאה הוא [בדקו אחר יחוסו ומצאו שהוא ארמאי] וקטלוהו [והרגו אותו]. שלחו לי לרבי יהודה בן בתירא: 'שלם [שלום] לך רבי יהודה בן בתירא, דאת [שאתה יושב] בנציבין, ומצודתך פרוסה בירושלים".

התוספות (שם) מקשים: מדוע לא עלה רבי יהודה בן בתירא בעצמו לירושלים, לקיים מצוות עליה לרגל בחג? ומשיבים שלוש תשובות: א) "שלא היה לו קרקע" (ומי שאינו בעלים של נחלה פטור מעלייה לרגל). ב) "זקן היה שאינו יכול להלך ברגליו, דפטור מפסח, כמו מראיה". ג) "אי נמי, נציבין חוץ לארץ היא" [=מקום מגוריו בחו"ל, מעבר לנהר פרת, ופטור מלבוא לירושלים].

ויש לבאר את ההכרח בכל ג' התירוצים:

בנוגע לתירוץ הראשון שהוא לא עלה לירושלים מפני שלא הייתה בבעלותו קרקע - הדבר נתון במחלוקת, האם אדם כזה אכן פטור מלעלות לרגל (ראה משל"מ ומהר"י קורקוס לרמב"ם הלכות חגיגה רפ"ב. שו"ת נוב"י מהדו"ת או"ח סצ"ד. שד"ח כללים מע' הרי"ש כלל מ"ה), ועל כן יש צורך בתירוץ נוסף שהיה זקן.

ועדיין יש להקשות: אף שרבי יהודה בן בתירא היה הזקן ולא יכול היה ללכת ברגליו לירושלים, בוודאי היו בעירו אנשים נוספים שאינם זקנים, ובעלי קרקע, שעלו לרגל לירושלים, ובאמצעותם יכול היה לעביר את הידיעה אודות "ההוא ארמאה", ומדוע היה צורך להטעות את הגוי שילך לבקש מן האליה?

לכן יש צורך בתירוץ שלישי, והוא ש"ניצבין חוץ לארץ היא", וכל בני עירו לא היו חייבים לעלות לרגל.

הוכחת התפילין

> רבי יהודה בן בתירא העיד שהוא מבני בניהם והציג את התפילין שקיבל בירושה מאבות אבותיו, הרי שלא ייתכן לומר שהמתים שהחיה יחזקאל הם מבני אפרים, מכיוון שבני אפרים יצאו קודם שנאמרה פרשת תפילין, ולכן כלל לא היו להם תפילין!

יש מפרשים (ראה מרגלית הים לסנהדרין שם (בשם הגר"א. ועוד)) שמקשרים את שני הסיפורים אודות רבי יהודה בן בתירא:

אודות מוצאם של המתים שהחיה יחזקאל ישנה דעה בגמרא שהיו בני שבט אפרים (סנהדרין צב, ב. ופירוש רש"י): "אלו בני אפרים שמָנוּ לקץ, וטעו (שלא היה להם למנות גזירת ועבדום וענו אותם אלא משנולד יצחק... ומבין הבתרים עד שנולד יצחק היה שלשים שנה... ואותן שלשים שמן הדבר עד לידת יצחק טעו בני אפרים... (ו)יצאו קודם זמנן ונהרגו) שנאמר (דברי הימים-א ז, כ) 'ובני אפרים שותלח וגו' והרגום אנשי גת".

וזה הטעם שלרבי יהודה בן בתירא לא הייתה קרקע בבעלותו בארץ ישראל, כיון שמוצאו היה מבני בניהם של בני אפרים שדחקו את הקץ ונהרגו, ולכן לא נכנסו לארץ ולא קיבלו בה חלק.

אף שזו תשובה מקורית, מדברי הגמרא גופא יש להוכיח שאין האמת כן:

כיון שרבי יהודה בן בתירא העיד שהוא מבני בניהם והציג את התפילין שקיבל בירושה מאבות אבותיו, הרי שלא ייתכן לומר שהמתים שהחיה יחזקאל הם מבני אפרים, מכיוון שבני אפרים יצאו ממצרים שלושים שנה קודם שנאמרה פרשת תפילין, ולכן כלל לא היו להם תפילין!

לפי זה יש לבאר שדברי רבי יהודה בן בתירא "והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם", לא נאמרו כדי להוכיח שהוא מבני בניהם, אלא להוכיח שהמתים שהחיה

עת לדעת

נערך על־ידי הרב אברהם שמואל בוקיעט

יום הסתלקות הרה"ק מהרי"ן מניעזין

יום הסתלקות הרה"ק ר' ישראל נח שניאורסאהן - מהרי"ן מניעז'ין - בנו הרביעי של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, בגיל שישים ושש, ומנוחתו כבוד בעיר ניעזי'ן, צמוד לציון זקנו כ"ק אדמו"ר האמצעי.

הרה"ק מהרי"ן נולד בשנת תקע"ה. הוא היה גאון עצום, ואביו מינה אותו לעמוד בראש הישיבה שייסד בליובאוויטש. כ"ק אדמו"ר הצמח צדק היה מעביר אליו ענייני "נגלה" שהיו מביאים לפניו: דיני תורה, הסמכת רבנים וכדומה. כמו כן היה מעביר אליו את כל השאלות בנגלה והוא היה משיב עליהם, ולפני שהיה המהרי"ן שולח את התשובה היה מראה אותה לאביו הצמח צדק.

הוא היה עניו מאד ובעל בכי גדול, דרך עבודתו היתה במרירות. מתחלת התפילה ועד סופה היה בוכה ללא הפסק.

(בית רבי ע' 244. ימי חב"ד ע' 154)

תרמ"ג

כ"ק אדמו"ר מתחיל לבאר קטעים מ'לקוטי לוי יצחק'

כ"ק אדמו"ר החל לבאר קטעים מ"לקוטי לוי יצחק" של אביו הרלוי"צ נ"ע על הזוהר.

תשל"א

כ"ק אדמו"ר מעורר על עריכת כינוסי תורה בחול-המועד

כ"ק אדמו"ר מעורר שיערכו "כינוסי תורה" בכל מקום ב"אסרו חג".

(הקדמת היום יום בשלשלת היחס. תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ט ח"ג ע' 61)

תשמ"ט

י"ז ניסן · **י"ח ניסן** · **כ"ב ניסן**

יום הולדת הגה"ח הרב לוי יצחק שניאורסון

יום הולדת אביו של כ"ק אדמו"ר, כ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן, להוריו הרה"ג הרה"ח ר' ברוך שניאור, והרבנית זלדה רחל (בתו של החסיד ר' זלמן חייקין, ממקושרי כ"ק אדמו"ר הצמח צדק וכ"ק אדמו"ר מהר"ש), בעיירה פודוברנקה ליד הומיל ברוסיה הלבנה, ונקרא על שם סבו - אבי אביו - הרה"ג ר' לוי יצחק, בן הרב"ש בן הצ"צ.

(ימי מלך ח"א ע' 37)

תרל"ח

הרבי מייסד תקנת לימוד יומי ברמב"ם

התקנה של לימוד הרמב"ם היומי הוכרזה על ידי כ"ק אדמו"ר בהתוועדות יום אחרון של פסח.

(תורת מנחם - התוועדויות תשד"מ ח"ג ע' 1545)

אחת המעלות שבזה: נפסק בשולחן ערוך שכל אחד חייב לסיים את כל התורה כולה, ובכך שילמד את ספרו של הרמב"ם המקיף את כל התורה כולה, יצא בזה ידי חובתו.

התקנה נחלקה לשלושה מסלולים: א) ללמוד בכל יום שלושה פרקים כדי לסיים במשך השנה. ב) ללמוד בכל יום פרק אחד, ובכך לסיימו בשלוש שנים. ג) אלה שאינם שייכים ללימוד ספר משנה תורה ילמדו ב"ספר המצות להרמב"ם".

תשד"מ

יחזקאל הם אינם בני אפרים שטעו בחישוב הקץ ונהרגו, שהרי לא היו להם תפילין, אלא (כדעה אחרת בגמרא) "אלו בני אדם שכפרו בתחיית המתים כו'".

נמצא, שדברי רבי יהודה בן בתירא אמורים בנוגע לשתי מחלוקות בגמרא אודות המתים שהחיה יחזקאל:

א) האם זה היה משל או מעשה שאירע בפועל.

ב) מי הם אותם מתים - בני אפרים שטעו בחישוב הקץ, או בני אדם שכפרו בתחיית המתים.

ועולה מדבריו:

א) "אני מבני בניהם" - סיפור העצמות היבשות איננו משל כי אם מעשה שאירע בפועל.

ב) "הללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם" - ומזה הוכחה שהם אינם בני אפרים אלא בני אדם שכפרו בתחיית המתים.

קריאת העצמות היבשות בחול המועד פסח

איתא בשולחן ערוך (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סת"צ. ושם נתבאר):

"שבת שחל בחול המועד פסח מפטירין העצמות היבשות... לפי שתחיית המתים עתידה להיות בניסן".

ואינו מובן: אם טעם קריאת העצמות היבשות הוא שתחיית המתים עתידה להיות בחודש ניסן, מדוע לקרוא אותה בשבת חול המועד דווקא ולא באחד מהימים האחרים שבחודש ניסן?

והנה, מצינו בגמרא (סנהדרין צ, ב. (ובפירוש רש"י)) שאפילו "קליאופטרא מלכתא אמרה ידענה דחיי שכבי (שהמתים יחיו) דכתיב (תהלים עב, טז) 'ויציצו מעיר כעשב הארץ'".

משל או דוגמה שמובאת בתורה צריכה להיות מתאימה בכל הפרטים לנמשל. וכן הוא כאן: זמן צמיחת העשב הוא בחודש ניסן - חודש האביב. מכך מובן, שתחיית המתים שנמשלה לצמיחת עשב הארץ תהיה בחודש ניסן.

משל או דוגמה שמובאת בתורה צריכה להיות מתאימה בכל הפרטים לנמשל. וכן הוא כאן: זמן צמיחת העשב הוא בחודש ניסן - חודש האביב. מכך מובן, שתחיית המתים שנמשלה לצמיחת עשב הארץ תהיה בחודש ניסן

ויש לומר, שזה המקור לדברי הגמרא שתחיית המתים תהיה בחודש ניסן.

ובחודש ניסן עצמו, הצמיחה שייכת במיוחד לחג הפסח: צמיחת עשב השדה תיתכן גם ללא ריבוי גשמים, ואף ללא גשם כלל אלא על ידי הטל. ועניין הטל שייך במיוחד לחג הפסח, כנאמר בפרקי דר"א (פ"ח ל"ב) שבחג הפסח "אוצרות טללים נפתחים", וגם הברכה "ויתן לך האלקים מטל השמים" (תולדות כז, כח) הייתה בחג הפסח, וזו הסיבה שאומרים את תפלת וברכת הטל בחג הפסח.

הטל שייך במיוחד לתחיית המתים כלשון חז"ל (שבת פח, ב. הובא בתניא פרק ל"ו) "טל שעתיד להחיות בו את המתים".

מטעם כל זה, קוראים את הפטרת העצמות היבשות, שהיא תקדים היסטורי לתחיית מתים, בחג הפסח.

הקשר הישיר לשבת חול המועד

ויש להוסיף ולבאר את הטעם לכך שאין קוראים את הפטרת העצמות היבשות ביום-טוב עצמו כי אם בשבת חול המועד:

שני הימים הראשונים ושני הימים האחרונים של חג הפסח חלים בקביעות בכל שנה, מה-שאין-כן שבת חול המועד איננה מזדמנת בכל שנה, שכן כאשר היום הראשון של חג הפסח חל בשבת אין שבת חול המועד, שהרי בשבת חל שביעי של פסח.

ולכן, העניינים הקבועים שחיובם מידי שנה בשנה - קבעו אותם בימי הפסח שהם בקביעות בכל שנה ושנה, ובשבת חול המועד, שאינה דבר קבוע, תיקנו לקרוא את ההפטרה של חזון העצמות היבשות, שקשורה לתחיית המתים שתהיה דבר חד-פעמי.

[הדבר קיים גם בהפטרת שבת חול המועד סוכות, שקוראים בה אודות מלחמת גוג ומגוג שאף היא תהיה מאורע חד-פעמי, ולכן מפטירים בה בשבת חול המועד, שאינה קבועה כנ"ל לגבי שבת חול המועד פסח.]

(מתוך התוועדות אחרון של פסח תש"ל.
תורת מנחם חלק ס' עמודים 154-148)

הרבי על הצורך לעשות את חדרם 'מקדש לה", שלכל ילד וילדה יהיה בחדר חומש וקופת-צדקה.

כאשר הרבי קיבל את העלון, העיר שרואים בציור רק דמות של ילד וצריך להוסיף גם ציור של ילדה. בצעירי אגודת חב"ד עמלו מיד על הכנת מהדורה חדשה של העלון, עם התיקון שביקש הרבי, ואז באה ההוראה בדבר הפקת הגדה של פסח לילדים.

כבר למחרת התוועדות פורים בשנת תשמ"ז כתב הרב יוסף יצחק אהרונוב לרבי, שהיות והעלון הנ"ל אזל, ומתעסקים כעת בהדפסה מחודשת, רוצים להוסיף בעלון גם בשורה מיוחדת לילדים שבקרוב תצא לאור הגדה מיוחדת שמתאימה עבורם, ותהיה שלהם.

בעניין ההגדה כתב, שלאחר בדיקת הנעשה בשוק, יצטרכו ככל הנראה בצעירי חב"ד להדפיס 'הגדה' מיוחדת ולא להשתמש במהדורה קיימת.

תשובת הרבי התקבלה מיד. הרבי סימן את הפסקה האחרונה, המתייחסת לצורך בהדפסה ה'הגדה', וכתב בצידה: **"בנוסח חב"ד ונוסף לזה קובץ ציורים בפני עצמו השווה לכל נוסח".**

במשפט קצר אחד הרבי קבע את אופייה של ההגדה בשלושה פרמטרים: 1) ה'הגדה' תהיה בנוסח חב"ד (היא תודפס ותופץ לכלל החוגים והעדות מכל רחבי העם) 2) הציורים לא יודפסו כחלק מההגדה, אלא בחוברת נלווית. 3) על הציורים להיות מתאימים לכל סוגי ההגדות.

מיד כשהתקבלה התשובה מהרבי ונלמדה בידי אנשי צאגו"ח, שוב כתבו דיווח לרבי שהחלה מלאכת הפקת 'הגדה' בנוסח חב"ד, ונוסף לה חוברת ציורים מהודרת בנושאי הפסח שתצורף להגדה.

בכדי שהמחיר יהיה שווה לכל נפש, עלתה ההצעה להדפיס את ההגדה בפורמט קטן, ושההגדה תכלול כ-64 עמודים (מלבד קובץ הציורים). על דברים אלו נכתב בדו"ח: "אנו שואלים אם גישה כללית זו נכונה...", ועל כך השיב הרבי: **"כעצת ידידים מבינים בזה (מומחים)".**

בהמשך שאלו העורכים כמה שאלות. שתיים מהן היו, האם להוסיף סימני פיסוק, סימני שאלה וקריאה וכדומה, וכן האם להגדיל מילים ולחלק לקטעים - כל זה במטרה לאפשר לילדים קריאה נוחה בהגדה.

על שאלות אלו ענה הרבי: **"רק אלה שכבר ישנם בסי' תו"א [=בסידור תורה-אור] תהלת ה'".**

כלומר, הרבי לא רצה שיוסיפו משהו על הנוסח הקיים בסידורים 'תורה-אור' ו'תהלת ה'".

שאלה נוספת הייתה, האם לנקד את הדינים וההוראות

האיורים הפרדו מההגדה. ההפקות (במהדורה מעודכנת) שנעשו בהתאם להוראות הרבי

של אדמו"ר הזקן שמופיעות בין קטעי ה'הגדה'. על שאלה זו ענה הרבי: **לא.**

עוד שאלה הייתה, האם להכניס בקובץ הציורים שיצורף להגדה גם שירים שמקובלים בנוסחים אחרים (כמו 'חד גדיא' 'אחד מי יודע', 'כי לו נאה', 'אדר הוא'). על שאלה זו השיב הרבי: "ה"ז [=הרי זה] <u>ככתבם</u> **נוסח חב"ד**". פירוש הדברים, שהרבי שלל את הדפסת השירים הללו אפילו בקובץ הציורים.

על בקשת הברכה להצלחת כל העניין השיב הרבי: "וה' **יצליחם בכל המצו"ב** [=המצורף בזה]".

"נתקבל ותשואות חן"

בז' בניסן העבירו צעירי-אגודת-חב"ד לרבי את ה'הגדה' החדשה, בצירוף קובץ הציורים הנלווה. אגב, ההגדה לא רק הודפסה מחדש, אלא גם הוקלדה וסודרה באותיות נאות וברורות, ולפי המידע שהתקבל היה הרבי שבע רצון מן התוצאה המוגמרת.

בדו"ח שנשלח יחד עם ההגדה נכתב בין השאר: "ההגדה עם החוברת גם יישלחו כשי לילדים שהשתתפו במבצע שעליו הכרזנו בעלון הסידור, חומש וקופת-צדקה שצריכים להיות לכל הילדים".

על כך בא מענה הרבי: **"נתקבל ות"ח, אזכיר על הציון להצלחה רבה <u>וכו</u>"**.

בשולי הדברים יש להוסיף, שההנחיות הללו, כמו עשרות תשובות אחרות שהואיל הרבי למסור להנהלת צאגו"ח עומדות לרגלי העוסקים במלאכה לאורך השנים, והן באות לידי ביטוי במכלול הפרסומים שמופקים לחג הפסח מאז ועד היום, כבשעת נתינתן.

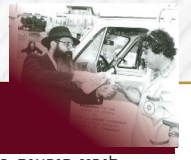

ליבון הוראות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בנושא הפצת היהדות והמעיינות בדור השביעי

טעמי ההגדה לילדי ישראל

הקריאה המפתיעה של הרבי - להפוך את הבית למשכן • ההוראות המדויקות שניתנו לצעירי אגודת חב"ד, שנעשו לשביעות רצונו של הרבי • מה סודה של ההגדה של פסח לילדים, שאינספור עותקים ממנה חולקו במהלך 33 השנים מאז הדפסתה? • פרק נוסף בסדרה

אין מי שאינו מכיר את ההגדה של פסח לילדים הוותיקה שבהוצאת צעירי אגודת חב"ד. אין-ספור עותקים ממנה חולקו ב-33 השנים שחלפו מאז הדפסתה: חוברת צבעונית בנייר כרומו מבריק, לצד חוברת בגודל זהה המכילה ציורים ואיורים לחג הפסח. בעבר אוגדו השתיים לעטיפת ניילון קשיח אחד, ועם השנים חודשו מבחינה גרפית.

מה סודה של ההגדה הזו, בעלת הפורמט הלא שכיח והייחודי מתוך אינספור ההגדות לילדים ולמבוגרים המצויות בחנויות הספרים, ומדוע לא חודשה מאז הדפסתה ועד היום, או הוחלפה בספר מהודר ומונגש, עם עיבוד לשוני ואיורים המשולבים בתוך נוסחה?

סודה של ההגדה נושא בתוכו את הזהירות הקפדנית שייחס הרבי לדברים שבדפוס, ואת גודל האחריות המתלווה לכל פרסום הנושא את שם חב"ד.

הספרים משפיעים

בשנים תשמ"ו-תשמ"ז הרבה הרבי לדבר על הצורך להפוך את הבית הפרטי ל"משכן לה'" ול"בית המקדש". הרבי דיבר גם על כך, שחדרם של הילדים צריך להיות "משכן לה' ", על ידי שיהיו בו בדרך קבע סידור, וקופת-צדקה.

לקראת סיום התוועדות פורים תשמ"ז, שלושים יום קודם חג הפסח ביקש הרבי שלקראת חג הפסח יכינו הגדה חדשה ונאה עם ציורים שימשכו את ליבם של הילדים, שתהיה משלהם (התוועדויות תשמ"ז תו"מ ח"ב ע' 637):

"בהמשך לנזכר לעיל על דבר ההשתדלות שכל ילד וילדה ירכשו לעצמם סידור וחומש וקופת צדקה משלהם - הנה בעמדנו 'שלושים יום לפני החג [שמצינו בו הדגשה מיוחדת על תינוקות (ועד שמשנים כמה עניינים כדי שלא יישנו התינוקות)], יש להוסיף ולעורר, שכדאי ביותר להכין עבור התינוקות ה'גדות' חדשות משלהם, וכמובן שהגדות אלו צריכות להיות עם 'ציורים' וכו' ובצורה נאה ("זה א-לי ואנווהו"), כדי להמשיך ליבם כו', שיידעו אל רק הד' קושיות, אלא גם התירוצים על כל השאלות...".

ביחידות כללית שנערכה כעבור יומיים, בט"ז אדר, שב הרבי לעסוק בנושא, ואמר שעצם הימצאות הספרים בחדרם של הילדים יוצרת עליהם רושם חזק, ומנה שלשה ספרים שמוכרחים להימצא בחדרי הילדים - חומש, סידור והגדה של פסח. הרבי גם הוסיף שלהגדה יש שייכות מיוחדת לילדים משום שבליל הסדר נעשים מספר דברים על מנת להתמיה את התינוקות (שם ע' 648):

"מטעם זה הודגש לאחרונה על-דבר הנחיצות שבחדרי הילדים יהיו ספרי קודש - כי עצם מציאות הספרים בחדרם עושה עליהם רושם חזק... ולכן מוכרח 'למלאות' את החדר על-כל-פנים עם שלושה ספרים - חומש, סידור והגדה של פסח.

"ולהוסיף - שהגדה של פסח שייכת במיוחד לילדים, שכן, עניין עיקרי בליל הסדר הוא - להתמיה התינוקות כדי שלא יישנו, כלומר, בשביל תינוקות כאלו שמצד עצמם היו ישנים, חייבים לשנות כמה עניינים בסדר ליל פסח, כדי שגם הם ישתתפו כו', וישאלו הד' קושיות וכו'!...".

הרבי הוסיף לעסוק בעניין ימים אחדים לאחר מכן, בהתוועדות שבת קודש פרשת תישא-פרה (שם ע' 692) וכן בשבת פרשת ויקרא (שם ע' 766).

הנחיות מדויקות

באותה תקופה הפיצו צעירי אגודת חב"ד בארה"ק עלון לילדים במאות אלפי עותקים (כ-200,000), ובו דברי

"התחלה לקיץ בריא ושמח"

על סגולת היום טוב דשביעי של פסח וסעודתא דמלכא משיחא

ראיית נשמות

כאשר הרבי הרש"ב היה ילד בן חמש, התפלל באחרון-של-פסח בחדרו של סבו, הרבי הצמח-צדק. כשהגיעו ל'יזכור', רמז הרבי לשמשו, והלה ניגש לרש"ב ולאחיו הרז"א, והוציא אותם מהחדר, כנהוג.

מאוחר יותר שאל הרש"ב את אביו, הרבי מהר"ש: מה זו 'הזכרת נשמות'?

ענה לו אביו: הנשמות של הסבים-הזקנים הם מליצי יושר בעבור נכדיהם, ולכן מזכירים את נשמותיהם ומנדבים לצדקה.

צדיקים גדולים, המשיך הרבי, רואים את נשמותיהם של הסבים-הזקנים. הסבא - אדמו"ר הצמח-צדק - ראה היום, בעת אמירת 'יזכור', את נשמתה של אימו (הרבנית דבורה-לאה, בת אדמו"ר הזקן); של חמיו, אדמו"ר האמצעי; ושל סבו, אדמו"ר הזקן.

(ספר-השיחות ת"ש, עמ' 75)

קערה שראוי להתבייש מפניה

פעם, בעת סעודת אחרון-של-פסח אצל הרבי הריי"צ, הגישו לשולחן מרק בקערה שהיתה שייכת לאדמו"ר הזקן. הנוהג היה, שבקערה זו היו מביאים את המרק לשולחן, והרבי וכל אחד מהמסובים היה לוקח כמה כפות מרק מקערה זו לתוך קערתו.

נענה הרבי ואמר:

את הקערה הזו החזיק הרבי (אדמו"ר הזקן). בכלל, דומם וצומח בעלי סוד הם, הם שותקים. כשאדם עושה בתוך חדרו והחלונות סגורים, חושב שאין מי שרואהו, אבל באמת יבוא זמן אשר גם הדומם יגיד, "אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה" ואז ייעשה אדום בפנים...

צריכים להתבייש גם מהדומם ומהצומח. כשמסתכלים על קערה זו - צריך שיהיה יראת בושת. קערה שהרבי החזיק אותה - הרי זה דבר אחר לגמרי.

(ספר-השיחות תרצ"ו, עמ' 140)

ארבע כוסות

בשנת תרס"ו התחיל הסדר אשר תלמידי תומכי-תמימים יאכלו יחד בחג הפסח בהיכל הלימוד (עד אז אכלו באכסניאות). היו אז ש"י (שלוש-מאות ועשרה) תלמידים וח"י (שמונה-עשר) שולחנות.

את סעודת אחרון-של-פסח אכל הרבי הרש"ב עם התלמידים, וציווה לתת לכל תלמיד ארבע כוסות. הרבי אמר אז: "זוהי סעודת משיח".

(ספר-השיחות תרצ"ו עמ' 277)

'משקה' בסעודת משיח

באחת משנות תש"כ הורה הרבי לדאוג שיעשו מכירת חמץ לחנות משקאות חריפים ברחוב קינגסטון, שהייתה בבעלות יהודי של מאנ"ש, ובאמצע סעודת משיח הורה הרבי שיילכו להביא ממנו 'משקה' לחלק לקהל (הרבי עצמו לא אמר 'לחיים' על המשקה שהובא.

(מפי השמועה, תשורה (דורון תשע"ח))

שמחה פורץ גדר

"שמחתי להיוודע שהשתתף בהתוועדות אחרון של פסח סעודת משיח, וידוע פסק רז"ל ששמחה פורץ גדר ובפרט שמחה הנקראת על שמו של משיח, שעל משיח נאמר, עלה הפורץ לפנינו (אגדת בראשית סוף פרשה

ס"ג, וראה ג"כ בראשית רבה סוף פרשה פ"ה, אור התורה לאדמו"ר הצמח צדק שמות סו, עמוד נ"א).

(אגרות קודש מתורגמות - כרך ב' עמ' 108)

מועד קבוע להתוועדות

המנהג להתוועד באחרון-של-פסח התחיל בזמנו של כ"ק אדמו"ר האמצעי.

הרבי המהר"ש היה יוצא להתוועד באחרון-של-פסח והיה יושב כחצי שעה. כן נהג בכל מועדי ההתוועדות, שהיה יושב כחצי שעה, ואחרון-של-פסח היה אחד מהמועדים הקבועים להתוועדות.

(ספר-השיחות תרצ"ו עמ' 236)

היה ער בשני הלילות

הרבי הרש"ב היה נוהג בהיותו אברך בחיי אביו - הרבי מהר"ש - וגם כמה שנים לאחר מכן, להיות ניעור בשני הלילות, בליל שביעי-של-פסח ובליל אחרון-של-פסח. והיה עושה זאת "מתוך הרחבה".

(ספר-השיחות תרצ"ו עמ' 267)

יותר מהגילויים בראש-השנה

אצל נשיאי חב"ד ראו בשביעי-של-פסח ובאחרון-של-פסח גילויים גדולים, יותר אפילו מהגילויים של ראש-השנה ויום-הכיפורים.

בראש-השנה ראו והרגישו את עניין ההבדלה, שהיו מובדלים מהעם. פרקי התהילים והסיפורים שהרבי הרש"ב היה אומר עד לשעת תפילת ערבית; השברון הפנימי העמוק שהיה נסוך על פני קודשו; דמעות-הדם שזרמו; המורא והפחד כשעמד להתפלל ערבית, בלווית ניגונו הידוע של כ"ק אדמו"ר הזקן - בעל שתי התנועות - שבהן משתקפות ההיפרדות מהשנה החולפת והתקווה לקראת השנה הבאה; היו רואים את העבודה בקריאת שמע שעל המטה.

אך בשביעי-של-פסח היו הגילויים אחרים לגמרי: הגילויים של שביעי-של-פסח מורגשים בפנימיות בכל יהודי במדריגות הנשמה. העבודה היא, שהגילויים יורגשו בחלק הנפש הקרוב לכוחות הנפש; שהגילויים יורגשו בפנימיות בכל אחד בגילוי נפשי על-כל-פנים.

גילוי הנפש הוא מה שהנפש היא בהתגלות. האדם עצמו אינו יודע מה קורה איתו; הוא חש ומרגיש שמתחולל בו שינוי, והשינוי מתבטא במצב-רוח מרומם, הגורם להתפתחות בכוחות וחושי הנפש.

(ספר-השיחות תש"ג עמ' 87)

ניגון שמח

הניגון של שירת הים - ששרו ישראל בעת קריעת ים-סוף - אינו ידוע לנו. אולם ברור שזה היה ניגון לבבי ושמח.

(ספר-השיחות תרצ"ו עמ' 273)

הוא גילה על עצמו

פעם, בעת עריכת "סעודת משיח", ציווה הבעל-שם-טוב להוריד כוס מהשלחן, באומרו שהיא לא נטבלה.

בסעודת אחרון-של-פסח היו מגיעים תמיד אנשים חדשים, וכל אחד היה טועם משהו. נכנס יהודי אחד וביקש שיתנו לו לטעום משהו. אמרו לו המסובים: אין כוס. היהודי, בראותו את הכוס שהבעל-שם-טוב הוריד מהשולחן עומדת בצד, אמר: הנה יש כוס. אמרו לו: הכוס אינה טבולה. השיב הלה: לא נורא.

שמע הבעל-שם-טוב את דבריו, ואמר: הוא גילה על עצמו...

מאוחר יותר נודע כי הילדים שנולדו לו עד אז לא נולדו בטהרה. אך סופו-של-דבר שאותו יהודי נעשה בעל-תשובה גמור.

(ספר-השיחות תש"ב עמ' 110)

כיבוש יריחו באחרון-של-פסח

נאמר במדרש, שבכיבוש יריחו היה כ"ב בניסן (אחרון-של-פסח) היום הראשון של סיבוב העיר על-ידי כל אנשי המלחמה והכהנים וארון ה' בראשם, וביום השביעי נפלה חומת העיר.

מה הקשר בין כיבוש יריחו לאחרון-של-פסח?

אלא באחרון-של-פסח מאיר גילוי הארת המשיח, וכיבוש יריחו קשור אף הוא במלך המשיח.

וכן מבואר בחסידות ש"יריחו", מלשון ריח, רומז למלך המשיח, שעליו נאמר "והריחו ביראת ה'", וכן נאמר עליו שהוא ידון וישפוט את העם על פי חוש הריח שלו - "מורח ודאין".

זהו שנאמר בסיום מסעות בני-ישראל "ויחנו בערבות מואב על ירדן יריחו". תכלית כל המסעות, מאז המסע

הראשון שבו יצאו בני ישראל ממצרים, היא - להגיע ל"יריחו", לגאולה האמיתית והשלימה.

(משיחת אחרון-של-פסח תשמ"ה)

התחלה לקיץ בריא ושמח

ובמה שכתב אודות בנותיו תחיינה והסיבה שלא היו נוכחות בהתועדות דאחרון של פסח, שלכאורה הסיבה נכונה במאד, וה"ה מעשרת הדברות כבוד אם, אבל בהביא בחשבון שהמדובר להתועדות דאחרון של פסח סעודתא דמלכא משיחא והתחלה לקיץ בריא ושמח, צריך הי' לסדר הענינים שיקוימו ציווי האמור בעשרת הדברות ויהיו גם נוכחות בהתעדות, והדרך לזה פשוטה ביותר, עי"ז שגם אמם תחי' היתה ג"כ נוכחת בההתועדות, ובפרט שטעם האמור שתהיינה הבנות נוכחות, בתקפו הוא גם לגבי האם תחי' ואולי עוד יותר, וק"ל. ואף שאמרו חז"ל אין צועקין על העבר, נכתבו שורות האמורות כיון שבטח תהי' שאלה בכגון זו גם בעתיד, וק"ל...

(אגרות קודש כרך יח עמ' שמז)

גאולה ראשונה וגאולה אחרונה

פעם באחרון של פסח, אצל הרבי מהר"ש, שאל בנו, הרבי הרש"ב: מדוע היום האחרון של פסח הוא חג?

ענתה בתו של הרבי, דבורה-לאה, ואמרה: אני יודעת למה.

אמר לה אביה: אם את יודעת, הגידי.

פתחה דבורה-לאה ואמרה: כאשר יהודים שומרים את שבעת ימי הפסח כהלכתם, והם נזהרים מחמץ - עושים את היום האחרון יום-טוב. כל ישראל שמחים מכך שעברו את החג ולא נכשלו בחטא החמור של חמץ בפסח.

הרבי היה שבע-רצון ביותר מדברי בתו, ונענה ואמר: דבורה-לאה, יש לך ראש טוב!

מאוחר יותר ביקר הרבי מהר"ש, בלוויית שני בניו ובתו, אצל אביו, אדמו"ר הצמח-צדק. בין השאר חזר הרבי מהר"ש על דברי בתו. אמר הצמח צדק: זה תירוץ שכלי טוב.

והמשיך: אחרון-של-פסח הוא הסיום של מה שהותחל בלילה הראשון של פסח. בלילה הראשון של פסח הוא חג של יציאת-מצרים, הגאולה הראשונה של בני ישראל, על-ידי משה רבינו, שהוא "גואל ראשון". זו ההתחלה.

אחרון-של-פסח הוא חג של הגאולה האחרונה, שהקב"ה יוציא אותנו מהגלות, על ידי משיח צדקנו - "גואל אחרון". ביום הראשון של פסח הוא יום שמחתו של משה רבינו; והיום האחרון של פסח הוא יום שמחתו של משיח צדקנו.

(ספר-השיחות ת"ש, עמ' 71)

חסידי משה וחסידי המשיח...

בשביעי-של-פסח הוא הגילוי של משה רבינו, ואילו באחרון-של-פסח הוא הגילוי של מלך המשיח.

אמר על כך הגאון החסיד רבי יצחק-אייזיק מהומיל: בשביעי-של-פסח אנו חסידיו של משה רבינו, ובאחרון-של-פסח אנו חסידיו של משיח צדקנו.

(ספר-השיחות תש"ד עמ' 105)

השיא מגיע בסיום

ביציאת מצרים 'נפתח הצינור' לגאולה העתידה. והיות שבכל שנה חוזרת וניעורה אותה המשכה שנמשכה בפעם הראשונה. נמצא שבחג הפסח בכל שנה מתעורר מחדש גילוי הארת המשיח. ומכאן הקשר בין גילוי הארת המשיח ליום האחרון של פסח דווקא, שכן כל המשכה מגיעה לשיא האור והגילוי בסיומה.

(משיחת אחרון-של-פסח תש"כ)

רמז בהפטרה

הקשר של אחרון-של-פסח לגאולה העתידה נרמז בהפטרת היום. באחרון-של-פסח מפטירים "עוד היום בנוב לעמוד", מפני שבהפטרה זו מדובר על מפלתו של סנחריב, שהיתה בליל פסח.

ויש לשאול: מפלת סנחריב היתה בלילה הראשון של פסח, ומדוע אפוא נקבעה הפטרה זו לאחרון-של-פסח?

אלא בהפטרה זו מסופר אודות ניצחונו של חזקיה, שביקש הקב"ה לעשותו משיח, לכן אומרים אותו באחרון-של-פסח, שבו מאיר גילוי המשיח.

זאת ועוד: הפטרה זו עוסקת גם בגאולה העתידה ובפרטי הייעוד שלה. "ויצא חוטר מגזע ישי... וגר זאב עם כבש... והיה ביום ההוא... לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים... ומאיי הים".

(ליקוטי-שיחות כרך ד עמ' 1298)